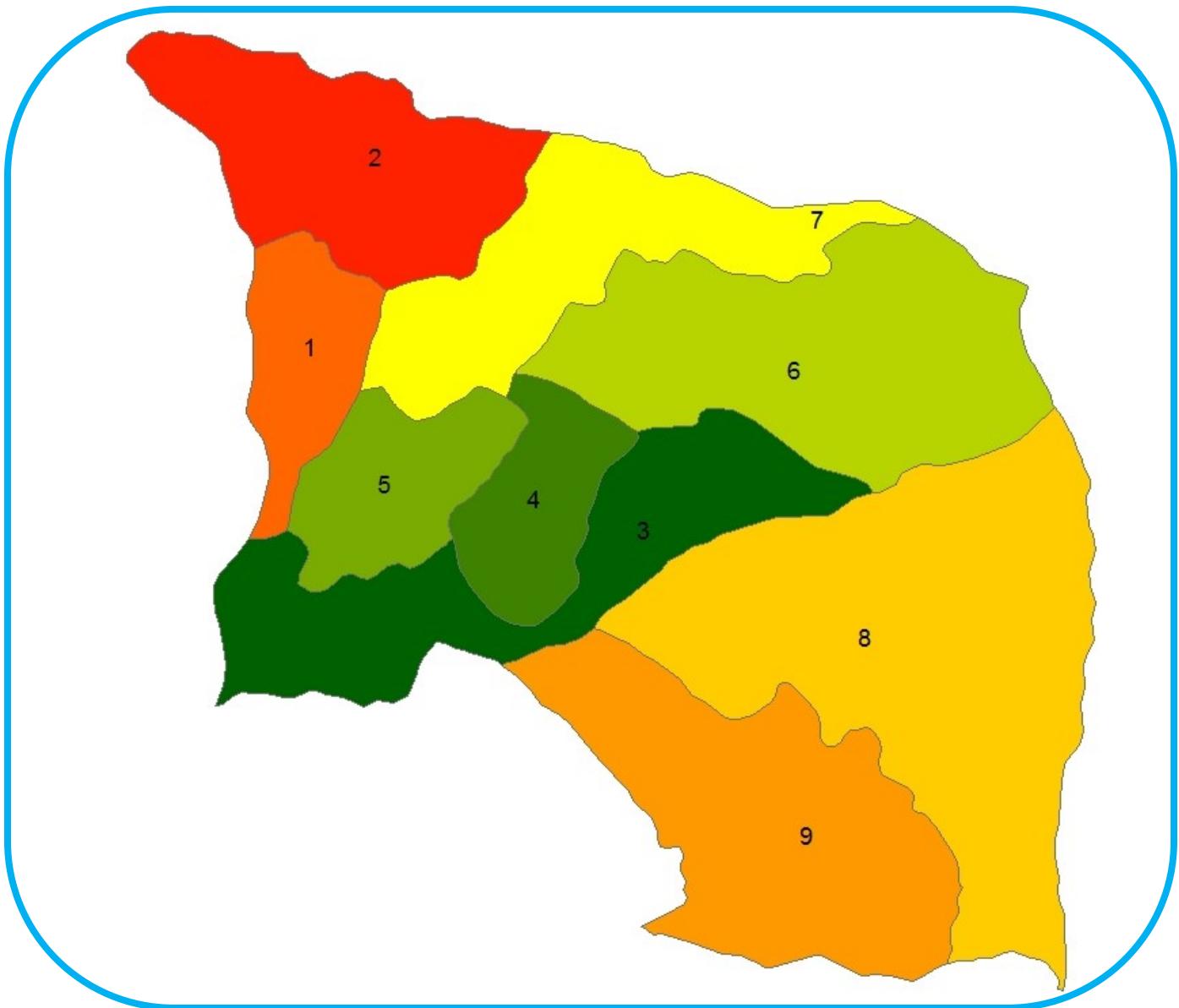

खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना प्रतिवेदन शालिजा गाविस

पर्वत
जिल्ला

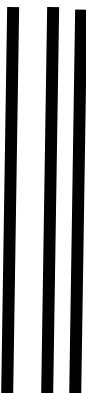
तयार गर्ने
गाउँ विकास समितिको कार्यालय, शालिजा
तयार गरिएको मिति : २०७२/११/०२

खानेपानी ,स्वास्थ्य तथा सरसफाई कार्यक्रम

गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (वास) योजना
(WASH,Plan)

आषाढ २०७२

तयार गर्ने :

शालिजा गाउँ विकास समिति पर्वत
शालिजा, पर्वत

विषय सूची

विषय सूची

पृष्ठ नं.

१.	परिचय	
१.१	पृष्ठभूमि	१
१.२	उद्देश्य	२
१.३	विधि	३
१.४	सिमितता	४
२.	गाउँ विकास समितिको संक्षिप्त जानकारी	४
२.१	परिचय, अवस्थित, सिमना, तथा प्रशासनिक विभाजन	४
२.२	गाविसको ऐतिहासिक पृष्ठभुमि	५
२.३	भु-बनोट	५
२.४	सम्भावना	५
२.५	शिक्षा तथा स्वास्थ्यको अवस्था	६
२.६	वन तथा वातावरण	७
२.७	अन्तर्रसम्बन्ध	७
२.८	जनसंख्या तथा जातजाती	७
	पर्वत जिल्लाको नक्शा	८
३.	खानेपानीको अवस्था	
३.१	गाविसको खानेपानीको तुलनात्मक अवस्था	९
३.२	खानेपानीको विद्यमान अवस्था	९
४.	स्वास्थ्य र सरसफाइको तुलनात्मक अवस्था	१०
५.	गाविसको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना कार्यान्वयन तथा संशोधित कार्य योजना	१०
६.	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण	१५
	अनुसूचीहरु	१२
	अनुसूची-१: प्रत्येक वडाको जनसंख्याको विवरण	१८
	अनुसूची-२: घरधुरी तथा जातीय समूदाय सम्बन्धी अध्यावधिक तथ्यांक	१९
	अनुसूची-३: खानेपानीको विद्यमान अवस्था	२२
	अनुसूची-४: खानेपानीको सुविधास्तर निर्धारण	२५

अनुसूची-५: गाविसका टोलहरुमा घरेलु चर्पीको हालको अवस्था	२८
अनुसूची-६: विद्यालय तथा संस्थागत शौचालयको वर्तमान अवस्था	३१
अनुसूची ७ गाविसमा दक्ष जनशत्ति तथा गाविस स्तरिय सुचककरुको विवरण	३३
अनुसूची-८: पूर्ण सरसफाइका सूचकहरुको अवस्था	३४
अनुसूची-९: गाविस स्तरिय तर्जुमा गरिएका खानेपानी योजनाहरुको विवरण	३८
अनुसूची-१०: गाविस स्तरिय तर्जुमा गरिएका खानेपानी योजनाहरुको विवरण र लागत	४१
अनुसूची-११: गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना	४७
अनुसूची-८: पाप्त तथ्याक अनुसार न्द्यक डाटाहरु	६१
अनुसूची-८: पाप्त तथ्याक अनुसार न्द्यक नक्साहरु	

यस भित्र प्रयोग गरिएका सक्षिप्त रूपहरूः

आर. भि. टि.	रिजभर्वायर टंकी
आ. व.	आर्थिक वर्ष
उ. मा. वि.	उच्च माध्यमिक विद्यालय
किमि	किलोमिटर
क्र.सं.	क्रमसंख्या
खा. पा.	खानेपानी
खा. पा. यो.	खानेपानी योजना
गाविस	गाउँ विकास समिति
जि. आई.	ग्राम्याल्बनाइज्ड आइरन
जि. वि. स.	जिल्ला विकास समिति
नि. मा. वि.	निम्न माध्यमिक विद्यालय
ने. रु.	नेपाली रुपैया
नं.	नम्बर
प्रा. वि.	प्राथमिक विद्यालय
मा. वि.	माध्यमिक विद्यालय
मि	मिटर
वि. सं.	विक्रम सम्बत
स. स. यो.	सरसफाइ योजना
सि. सि.	कलेक्सन च्याम्बर
VWASH	Village Water, Sanitation and Hygiene
VWASHCC	Village Water, Sanitation and Hygiene Coordination Committee

१. परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपाल सरकारको सन २०१७ सम्ममा सबैलाई खानेपानी र सबैलाई सरसफाइको पहुँच तथा सुविधा पुऱ्याउने लक्ष्य हासिल गर्ने दिशामा सहयोग गर्दै स्थानीय निकायहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकार र फिनल्याण्ड सरकारका बीच पश्चिमाञ्चल तथा मध्य पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रका गरी चौध वटा जिल्लाहरुमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता कार्यक्रम सञ्चालनको लागि द्विपक्षिय सम्झौता भए वमोजिम पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ परियोजना सन २००८ देखि २०१३ अवधिको पहिलो चरण सफलतापूर्वक सम्पन्न गरी सन् २०१३ देखि २०१८ सम्मको अवधिको लागि दोस्रो चरण आरम्भ भएको छ ।

यस सन्दर्भमा समुदायले सहभागितात्मक रूपमा तर्जुमा गरेको योजनाले मात्र समुदायका वास्तविक आवश्यकताको पहिचान गर्न सक्छ र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्षेत्रमा गरिने बाह्य सहयोग वास्तविक आवश्यकता भएको वर्गमा पर्दछ जसले स्थानीय सरकारको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने क्षमतालाई विकास गरी सन् २०१७ को नेपाल सरकारको लक्ष पुरा गर्न सहयोग गर्दछ भन्ने मान्यतालाई अंगीकार गरी परियोजनाको पहिलो चरणमा विभिन्न ६ वटा गाविसको गाउँस्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना गरिएको थियो ।

यस परिप्रेक्ष्यमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनामा तर्जुमा भएका क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्नको लागि परियोजनाले पहिलो चरणमा पर्याप्त आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गरायो जसको फलस्वरूप: खानेपानी, सरसफाइ र स्वच्छताको क्षेत्रमा उक्त ६ गाविसहरुमा केही लक्ष्य हासिल गरेको छ ।

परियोजनाको दोस्रो चरणको परियोजना दस्तावेजले वास्तविक रूपमा सेवाविहीन, जसले हालसम्म खानेपानी कार्यक्रमको लागि कुनै पनि बाह्य सहयोग प्राप्त गरेका छैनन् त्यस्ता क्षेत्रमा मात्र परियोजनाको सहयोग केन्द्रीत गर्ने निर्देश गरे वमोजिम परियोजनाको सहयोग विस्तारको लागि थप दुर्गम तथा सेवाविहीन १० वटा गाविसहरु छनौट गरी सोहि वमोजिमको योजना तर्जुमा गरी सहयोग गर्ने भन्ने उल्लेख भएको छ । यसका साथै परियोजनाको पहिलो चरण सम्पन्न भएका गाविसहरुबाट क्रमशः परियोजनाको सहयोगको बहिर्गमन गर्दै जानको लागि समेत उक्त गाविसहरुको हालको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको वस्तुस्थिति निर्माण गर्नु आवश्यक देखिएको गाविसले सेवा पुग्न बांकी रहेका क्षेत्रमा अतिरिक्त स्रोतको खोजी गरी वा आफ्नै स्रोत परिचालन गर्न समेत खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजनाको आवश्यकता पर्ने भएकोले समेत पहिलो चरणमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तर्जुमा भएका सबै गाविसहरुमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माणका लागी सहजीकरण गर्ने ५ वटा सहयोगी संस्था तथा जिल्ला विकास समिति, जिल्ला प्राविधिक कार्यालय जस अन्तर्गतको जिल्ला खानेपानी,

सरसफाइ तथा स्वच्छता इकाइ र गाउँ विकास समिति समेतलाई उक्त कार्यको लागि सहयोगी दस्तावेजको रूपमा तयार गरिएको गाउँ विकास समिति स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माण गर्ने निर्देशिका(VWASH Plan Guidelines) वमोजिम यो प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.२ उद्देश्य

गाउँस्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना निर्माणको कार्यको समग्र उद्देश्य गाउँ विकास समितिलाई स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ को दफा (६५) ले प्रत्येक स्थानीय निकायलाई आफ्नो सिमाक्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने विकास निर्माण कार्य जनमुखी, सहभागितात्मक, प्रभावकारी, सुव्यवस्थित र दीगो प्रतिफल दिने गरी सञ्चालन गर्न आवधिक गाउँ विकास योजना तयार गरी सोही योजना अन्तरगतका आयोजनाहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा सञ्चालन गर्न निर्देशित गरे वमोजिम अद्यावधिक गाविस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना तयार गरिएको छ ।

यसका अतिरिक्त यस कार्यका खास उद्देश्यहरु निम्न वमोजिम रहेका छन्:

- गाउँ विकास समितिको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गरी सबैका लागि खानेपानी र सरसफाइ सुविधा उपलब्ध गराउन अब आवश्यक पर्ने स्रोतको पहिचान गर्नु,
- गाविस क्षेत्रभित्र सेवाविहीन, सेवा प्राप्त र सुविधा स्तरोन्नती गर्नुपर्ने समुदायको पहिचान गरी प्राथमिककरण गर्ने र सोहि वमोजिम स्रोतको विनियोजन गर्ने,
- गाविसको पूर्ण सरसफाइको रणनीतिक योजना तर्जुमा गर्ने र सोहि वमोजिम कार्यक्रमहरु तय गर्ने,
- जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा पर्न गएका तथा भविष्यमा पर्न सक्ने असरहरूको वारेमा अध्ययन गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरण र जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका क्रियाकलापहरु पहिचान तथा तर्जुमा गर्नु,
- पश्चिम नेपाल ग्रामीण खानेपानी तथा सरसफाइ परियोजनाको दोस्रो चरणको अवधारणा वमोजिम उक्त गाविसमा परियोजनाको सहयोगको स्तर निर्धारण गरी सोहि वमोजिम कार्ययोजना तयार गर्ने कार्यमा सहयोग गर्नु रहेको छ ।

१.३ विधि

गाउँस्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना निर्माण कार्यको लागि निम्न वमोजिमको क्रियाकलाप गरिएको थियो ।

क्र.सं.	क्रियाकलापको नाम	समयाबधी	कैफियत
१	गाविस छनौट		
२	जि वि स र गाविस विच सभैता		
३	सहयोगी संस्था छनौट		
४	सहयोगी संस्थाका तथा अन्य व्यक्तिहरुलाई तालिम	४ दिन	जिल्ला स्तरमा
५	गाविस स्तरमा सरोकारवाला निकायमा अभिमुखिकरण तथा कार्यक्रमको जानाकारी	१ दिन	गाविसस्तरमा
६	सम्बन्ध विस्तार ,वडास्तरीय भेला, अभिमुखिकरण तथा तालिमका लागी महिला तथा लक्षित पिछाडिएको वर्ग छनौट ।	९ दिन	गाविसस्तरमा
७	महिलाको लागि आत्मविश्वास अभिवृद्धि तालिम सम्पन्न ।	२ दिन	गाविसस्तरमा
८	दिने दलित तथा लक्षित को लागि आत्मविश्वास अभिवृद्धि तालिम सम्पन्न ।	२ दिन	गाविसस्तरमा
९	V WASH CC पुनर्गठन ।	१ दिन	गाविसस्तरमा
१०	V WASH CC लाई क्षमता विकास तालिम सम्पन्न ।	३ दिन	गाविसस्तरमा
११	सामाजिक अध्ययन सम्पन्न ।	९ दिन	गाविसस्तरमा
१२	प्राविधिक अध्ययन तथा स्रोत मापन सम्पन्न ।	९ दिन	गाविसस्तरमा
१३	आवश्यकता पहिचान तथा वडा स्तरिय योजना तजुमा सम्पन्न ।	९ दिन	गाविसस्तरमा
१४	गाविस स्तरिय योजना तजुमा सम्पन्न ।	२ दिन	गाविसस्तरमा
१५	वास योजना गाविसबाट स्कृती तथा पास		गाविसस्तरमा

यस योजना निर्माण कार्यको अगुवाई जिल्ला विकास समिती को सहयोगमा नेष्ठो नेपालले गरेको थियो । जसको लागि गाविसले तालिम खर्च, र गाविस सचिवको सहयोग तथा आवश्यक सहयोग गर्न एकजना सामाजिक परिचालक समेत कर्मचारी उपलब्ध गराएको थियो ।

१.४ सीमितता

यस खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता योजना, जिल्लाको यस क्षेत्रको विकासको निम्नि पूर्णरूपमा सहयोगी रहेपनि यसका आफ्ना केही सीमितताहरु रहनेछन्:

- अपर्फेट आउनसक्ने तत्कालिन आवश्यकताहरुको प्राथमिकिकरण
- पर्याप्त बजेट विनियोजनमा न्यूनता
- प्राथमिक तहको तथ्याङ्को सहज उपलब्धता
- राजनैतिक स्थिरता एवं स्थानीय सरकार तथा सुशासन
- पर्याप्त प्राविधिक तथा प्रशासनिक कर्मचारीको खटनपटन
- दातृ राष्ट्र तथा संघ, संस्थाहरुको सहयोगको सुनिश्चितता एवं निरन्तरता
- राजनीतिज्ञ तथा योजनाकारहरुको दूरदृष्टि

२. गाउँ विकास समितिको संक्षिप्त जानकारी

२.१ परिचय ,अवस्थिति, सिमाना तथा प्रशासनिक विभाजन

बिश्व मानचित्रमा नेपालको पचहत्तर जिल्लाहरु मध्य एक पहाठडी जिल्ला पर्वत जिल्लाको १ नगरपालिक र ४२ वटा गा.वि.स. मध्ये सदरमुकाम कुश्मा बाट १२ कोश उत्तरमा अवस्थित यस सालिजा गाउँ विकास समिति २८ डी १६ मी ५७ से देखि २८ डी २० मी ६ से सम्मको उत्तरी अक्षांस र ८३ डी ४१ मी ८ से देखि ३ डी ४४ मी ५५ से पुर्वी देशान्तर सम्म फैलिएर रहेको छ। यस गाउँ विकास समितिको पुर्वमा क्याड र वनौ गा.वि.स.पश्चिममा लेखफाँट गा.वि.स.उत्तरमा म्यागदी जिल्लाको राम्चे र नागी गा.वि.स. र दक्षिणमा धाइरिड गाउँ विकास समिति पर्दछ। राजनैतिक विभाजनको हसावले यो गाउँ विकास समिति जिल्लाको निर्वाचन क्षेत्र नं १ मा र इलाका नं १ अन्तर्गत रहेमेको छ। नौ वटा वडाहरु र विभिन्न बस्तीहरुमा विभाजित यस गाउँ विकास समितिको प्रशासनिक केन्द्र वडा न ६ मा रहेको छ। यस गाउँ विकास समितिलाई ९ वटा वडामा विभाजन गरिएता धरातलको स्थिति बाट यसलाई २ भागमा तल्लो शालिजा र उपल्लो शालिजामा विभाजन गरेर हेर्न सकिन्छ। यस सालिजा गा.वि.समा मिलनचोक हुदै शालिजा, कुश्मा वनौ हुदै सालिजा मिलनचोक धाइरिड हुदै शालिजा र कुश्मा क्याड हुदै सलिजा गरि ४ ठाउँबाट मोटर बाटो निर्माण गरि ४ वटै मोटर बाटोबाट जिप आवत जावत गर्ने गर्दछ। भिरालो धरातलिय स्वरूप रहेको यस गाउँ विकास समितिमा सवभन्दा महत्वपूर्ण वडा नं ७,८ र ९ को जलजला(हम्पाल) लेक रहेको छ। सवभन्दा होचो भुभाग वडा नं १ मा पर्ने सहेले र सोब भन्दा मुनिको भु भाग रहेको छ। कुल क्षेत्रफल २५.८६ वर्ग कि.मि.छ। यस गा.वि.स.को उपल्लो भाग जाडो समयमा निकै नै जाडो हुन्छ भने कहिले काहि ठुलो हिमपात पनि मर्ने गरेकाले उपल्लो भाग जाडो भएता पनी सो को तुलनामा तल्लो भागमा कम जाडो भएको महसुस गर्न सकिन्छ। यस गा.वि.सको अधिकांस भाग

पारिलो र न्यानो छ । यस गाउँ विकास समितिको बडा नं द सग जोडिएको जलजला लेक(हम्पाल) पर्यटकिय सम्भावना बोकेको रमणीय स्थल हुन् । यहाँको शितल मनोरम हावापानी धौलागिरी हिमालका सुन्दर दृश्य पर्यटन विकासको अर्को मुख्य आधारको रूपमा लिन सकिन्छ ।

२.२ गाविसको ऐतिहासिक पृष्ठभुमि

यस गा.वि.स लाई खोला डाँडा र वनपाखाले छुट्याएको छ । एक भागवाट अर्को भागमा पुग्न विचको दुरि बढीमा एक घण्टा ३० मिनेट पैदल यात्रामा पुग्न सकिन्छ । यहाँको वासिन्दाको बसोबास जातिगत आधारमा मगर जातिको वाहुल्यता रहेको छ तथा अन्य ब्रामण, क्षेत्री, कामी, दमाई र सार्कि जातिको मुख्य बसोबास रहेको छ । भने धार्मिक हिसावबाट हेर्दा हिन्दु धर्मावलम्बिको वाहुल्यता रहेको छ । भाषागत आधारमा नेपालि भाषिहरुको वाहुल्यता रहेको छ ।

यस गा.वि.सको क्षेत्रमा मानव बसोबास धेरै पुरानो भएको पाइन्छ । विभिन्न तथ्यहरुवाट आज भन्दा धेरै सय वर्ष पहिलेवाट मानिसको बसोबास भएको अनुमान गर्ने गरिन्छ । यहाँ बसोबास गरेका बुढापाकाको भनाइ अनुसार आफ्ना पुर्खाहरु टाढाबाट बसाइ सराइ गरेर गाइ भैसिको गोठ राख्ने र जंगलि जनावरहरुको सिकार गर्ने क्रममा बसोबास गरेको अनुमान गर्न सकिन्छ । जसलाई यस गा.वि.समा बसोबास गर्ने ब्राह्मण, क्षेत्री मगर जातिका आफ्ना दाजुभाइ छिमेकि गा.वि.समा भएको तथ्यबाट्ठ पुष्टी गर्दछन् ।

यस गा.वि.सको केन्द्रको रूपमा वाड नं. ६ मा स्वास्थ्य चौकि भवन तथा गा.वि.स भवन छ भने यस गा.वि.सको एक मात्र उच्च माध्यामिक विद्यालय श्री शालिजा उच्च पनि यसै बडामा रहेको छ पुरातात्त्विक रूपमा पनि यस गा.वि.सको महत्वपूर्ण रहेको पाइन्छ ।

२.३ भु-बनोट

भिरालो भौगोलिक बनोट छारिएको बस्ती भएको हुदा केही यस गा.वि.समा प्राय सबै बडाहरु ज्यादै भिरालो अवस्थामा रहेका छन् । भु-बनोटको हिसावले यस गा.वि.सलाई सहेले, स्वारा, ओखेननि, भोटेडाडा, गाम, शालिजा, पातलखर्क, तारे र ठोटनेरी गरी मुख्यगरी १० भागमा छुटाउन सकिन्छ भने ३३ वटा टोलहरु रहेका छन् । केहि बडाहरुमा रातो तथा फुसो माटो भएता पनि अरु सबै बडाहरुमा कालो तथा हलुको माटो भएकाले यस गा.वि.समा आलु तरकारीको महत्वपूर्ण रहेको मानिन्छ । केही केही भागमा पत्थरीलो भौगोलिक बनावट रहेको पाइन्छ । प्राय सबै बडाहरुमा खेतियोग्य माटो भएको जमिन पाइन्छ । यस माथिल्लो भागमा परम्परागत कोदो, मकै, आलु र तरकारी लगाइन्छ । भने केहि विच भाग र तल्लो भागमा धान, मकै, तोरी, गहूँ खेती गरिन्छ । यसै गरि यस गाविसमा तरकारी खेतिको लागि महत्वपूर्ण रहेकाले तरकारी खेतिलाई संस्थागत रूपमा विकसित भैसकेको छ, अझै व्यवसायिक रूपमा आम्दानीको मुख्य स्रोतको रूपमा समेत बढाउन सकिन्छ ।

२.४ सम्भावना

यस गाविसको मुख्य खेति आलु, मकै, धान, कोदो, गहूँ हो । जमिन भिरालो हुनु, पानीको श्रोत कम हुनु सिचाइकुलो व्यवस्थापन हुन नसक्नु, परम्परागत खेती प्रणाली आदी कारणले गर्दा कृषि पेशाबाट यहाँका कृषकहरु लाभान्वित बन्न सकिरहेका छैनन् । यस गा.वि.समा प्रशस्त वन जंगल भएको कारण भैसीपालन, बाखा पाल, माहुरी पालन गरी आय आर्जन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । यस गा.वि.समा अर्को सम्भावनाको रपमा आरुबखडा, आरु खेती रहेको छ । यस बाट जाम, जेली र अचार लगाएतका उत्पादन गरि विक्रि वितरण गर्न सकिन्छ । विभिन्न जडीबुटिको उपयोग जस्तै टिमुर, सिलिटमुर तथा लप्सीको संकलन गरी सोबाट घरेलु अचारको परिकार उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना त्यतिकै छ । सिचाइको राम्रो व्यवस्थापन भएमा बैचिनिक प्रणाली द्वारा मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेती गरेर आफ्ना आवश्यकता परिपुर्तिको साथै आम्दानी बढाउन समेत सकिने छ, यसलाई मुख्य पेसाको रूपमा बनाउन सकिन्छ । यहाँको जग्गा भिरालो, माटो मलिलो र खुकुलो तथा पारिलो जग्गमा हुनाले अदुवा, वेसार, पिडालु, तरुल, सखरखण्ड, अलैचि जस्ता ठाउँ सुहाउदो नगदे खेती गरी बजारमा पुऱ्याउन सकेमा सर्वसाधरणको जिवनस्तर सुधार गर्न सकिन्छ । यसै गरि बजारमा पुऱ्याउन सकेमा अल्लो प्रसस्त पाइने हुनाले अल्लो प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गरि यस गाविस वाड नं ६ र ७ लगाएत माथिल्लो भुभागमा अल्लो प्रशस्त पाइने हुनाले अल्लो प्रशोधन केन्द्रको स्थापना गरि जसवाट महत्वपर्ण सल, कोटका कपडा तथा अन्य महत्वपुर्ण लुगाहरुको निर्माण गरि स्वदेश तथा विदेशमा निर्यात गर्ने सकेको खण्डमा यस गाविसमा रोजगारी सिर्जना भइ जिवनस्तरमा सुधार आउने देखिन्छ ।

किनकि अन्य गा.वि.स तथा जिल्लाहरुमा जस्तै यस गा.वि.समाबाट वैदेशीक रोजगारीमा युवाहरु उल्लेख्य रूपमा विदेश गइरहेको विदेश गएपछि छोराछोरीको शिक्षालाइ आधार मानि परिवार समेत शहरी क्षेत्रमा वसाइ सर्ने प्रवृत्तित रहेको कारण गाउँमा विपन्न वर्गका बुढाबुढी व्यक्तिहरुको बाहुल्यता रहेको छ । जुन क्रम बढ्दो छ, जसका कारण आय आर्जनको लागि अन्य विकल्पहरुको खोजी नहुने समेत अवस्था रहेको छ । त्यसैले यस्तो प्रवृत्तिलाइ निरुत्साहित गर्नको लागि आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गरि यस्तो युवा शत्तिलाइ पलायन हुनबाट रोक्नु पर्ने देदिन्छ । जुन ज्यादै चुनौति पुर्ण कार्य हो ।

यस गा.वि.समा प्रशस्त रूपमा पाइने जडीबुटिहरुको पहिचान हुन नसकेको कारण जडीबुटी उपयोगमा ल्याएको पाइदैन साथै यस गा.वि.समा रहेको जंगलहरुमा पाइने लोकता, अल्ला, लप्सि, टिमुर, सिलिटमुर, ओखर जस्ता महत्वपुर्ण जडीबुटी तथा गैर काष्ठ पदार्थ केही रूपमा व्यवसायिक रूपमा लिएता पनि खासौ पुर्ण रूपमा उपयोग गर्ने गरेको पाइदैन जुन जंगलमा त्यसै खेर गैरहेको छ । यस्तो श्रोत साधनको उपयोगको लागि ज्ञानको कमी तथा यस्ता वस्तुहरुको उपयोग गरी व्यवसायिकरण गर्नको लागि तत्परताको कमी रहेको छ ।

प्रशासनिक केन्द्र

यस गा.वि.स.को बडा नं ६ शालिजा गाउँमा गा.वि.स.भवन स्वास्थ्यचौकि शालिजा उ.मा.वि.रहेको छ भने सोही स्थानमा विषय गत आफ्ना सेवा प्रवाह गर्दै आएका छन् ।

२.५ शिक्षा तथा स्वास्थ्यको अवस्था

यस गा.वि.स.अन्तरगत वाड नं. २ मा मावि र वाड न. ६ मा उ.मा.वि तथा वाड न. ४ मा नि.मा.वि रहेको छ भने अन्य सबै वाडमा प्रा.वि हरु रहेका छन, वाड न. १ का मावि तथा उच्च तहको शिक्षाकालागी लेखफाट जानद्धन भने वाड न. ९ का धाईरिङ्ग जाने गर्दछन अरुकालागी शिक्षाको पहुँच रहेको छ । सबै केही बडाका मानिसहरु उपचारको लागी स्वास्थ्यचौकिमा आइ सेवा लिन भौगोलिक रूपमा टाडा भएता पनि यस गा.वि.स. को स्वस्थ्यचौकिमा भएको गुणस्तरिय सेवा प्रति सर्वसाधारण सन्तुष्ट भइ टाडा टाडाबाट पनि सेवा लिने गरेको पाइन्छ हुनत चिसो हावापानी, गाउँघरबाट उत्पिदित ताजा खाना, स्वच्छ पिउने पनि उकाली ओरालीको मेहनत आदी कारणले गर्दा यहाँका मानिसहरु त्यती विरामी परेको पाइदैन तथापी विरामी पर्दा उपचारको लिए एका आधा घण्टा हिड्नु पर्छ । दरवन्दि अनुसारको स्वास्थ्य कर्मिको व्यवस्थापन भएकाले यस उपस्वास्थ्य चौकिले गाउँघर किलनिक, खोप किलनिक तथा महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवकको आदीको माध्यामबाट स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरि रहेको छ । यस उपस्वास्थ्यमा चौकिमा आउनको लागि सबभन्दा टाडाको बडा नं ९ र १ बाट बढिमा १:३० घण्टा लागदछ । भने अन्य बडाहरु सो भन्दा कम दुरिमा रहेको छन । त्यसैले वडा नं ९ र १ का सर्वसाधारणले स्वास्थ्यचौकिको सेवा लिन सामान्य नसक्ने देखिएता पनि समग्ररूपमा स्वास्थ्य सुविधाको पहुँच सरल रहेको पाइन्छ ।

२.६ बन तथा वातावरण

यस गा.वि.स.मा भएका बनहरु समुदायमा हस्तान्तरण भइसकेकाले सबै बन सामुदायिक बनको रूपमा उपभोग हुदै आइरहेको छ । बन क्षेत्रमा भएका महत्वपूर्ण जडिवुटि काष्ट तथा गैर काष्ठ पैदावारको सही उपयोग तर्फ ध्यान गएको पाइदैन । यहाका जंगलहरुमा विशेष लालिगाँरास, पैयुँचिलाउने, मौवा, लाकुरी, सौर, चाँप, ज्वानो, घोक्रे, लेकचिलाउने, ओखर, दार, उतिस लगाएतका कुकाठहरुको बाहुल्यता रहेको छ । जंगलमा मृग, चितुवा, खरायो, दुम्स, बाँदर (रातो) मलसाप्रो, चरीबाघ, खुदेकीरो, लगाएतका जंगली जनावरहरु तथा बन कुखुरा, कालिज, ढिकुर, डाडग्रे, काग, सुगा, भ्याकुर, चित्रा, लामपुच्छे, न्याउली, भगोरा, लगाएतका चराचुरुङ्गीहरु पाइन्छन् ।

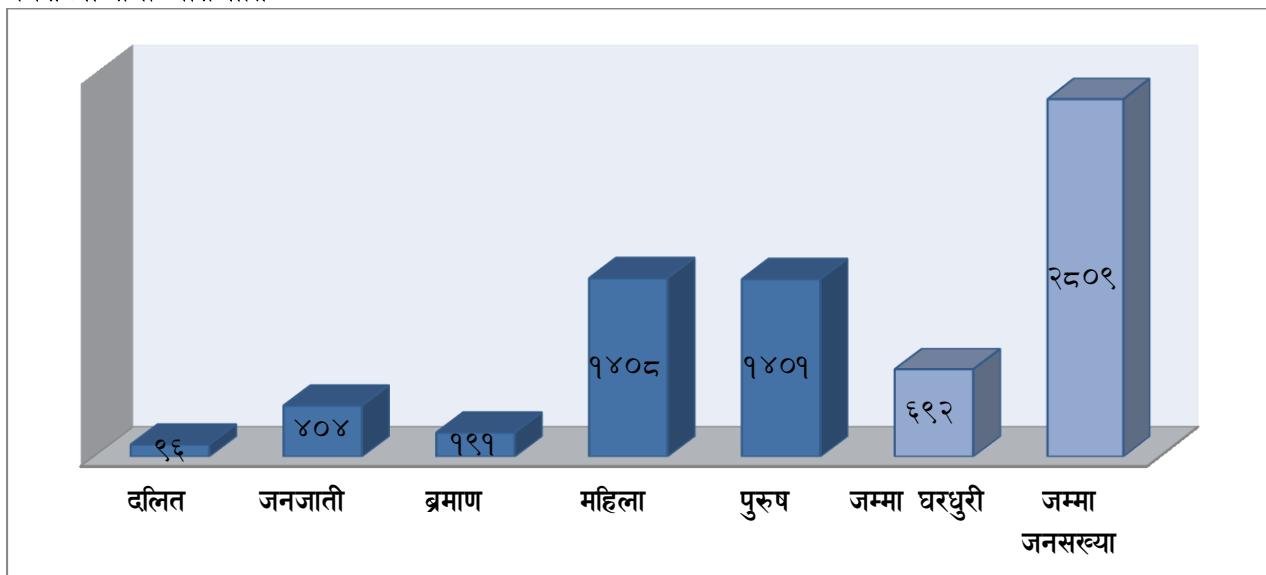
२.७ अन्तरसम्बन्ध

यस गा.वि.स.को छिमेकी गा.वि.स.हरु मध्ये एउटै इलाकामा रहेको लेकफाँट धाइरीड बढी भौगोलिक तथा सास्कृतिक रूपमा निकट रहेको पाइन्छ । यिनै गा.वि.स. बाट उपभोग्य सामाग्रीहरुको खरिद बिक्री हुने तथा सामाजिक सास्कृतिक रूपमा ज्यादै निकट रहेको पाइन्छ । यी गा.वि.स. बीचमा विभिन्न स्थानमा गोरेरो बाटोको माध्यामबाट आवत जावत गर्ने गरिन्छ । माभफाट गा.वि.स.को बिचभाग हुदै यस गा.वि.स.मा आउने ग्रामिन सडक निर्माण भएको उच्च शिक्षा लिनको लागि लेकफाटमा स्नातक तह सम्मको अध्ययन हुने हुदा यस गाविसका विद्यार्थीहरु समेत लेकफाट जाने गरेको पाइन्छ । त्यसैगरि यस गाविसको मानिसहरुको अर्को गा.वि.स. मा र अर्को गाविसका मानिसहरु यस गाविसमा जग्गा जमिन रहेको तथा उपभोग गरिरहेको अवस्थाले गर्दा यस गाविसको सम्बन्ध अरु छिमेकी गाविस सग राम्रा रहेको बुझन सकिन्छ । सदरमुकाम कुशमा जानको लागि माभफाट र क्याड गा.वि.स. हुदै जानु पर्ने साथै व्यापार व्यवसायको लागि आवत जावत हुने, शिक्षा, स्वस्थ्य जस्ता सेवाहरुको प्रयोगको लागि एक अर्का गा.वि.स. संग का व्यक्तिहरु जाने आउने गरेको धार्मिक, सांस्कृतिक, जातिय, भाषिक रूपमा एकरूपता भएको कारण छिमेकी गा.वि.स. मो अन्तरसम्बन्ध ज्यादै सुमधुर रहेको पाइन्छ ।

२.८ जनसंख्या तथा जातजाति

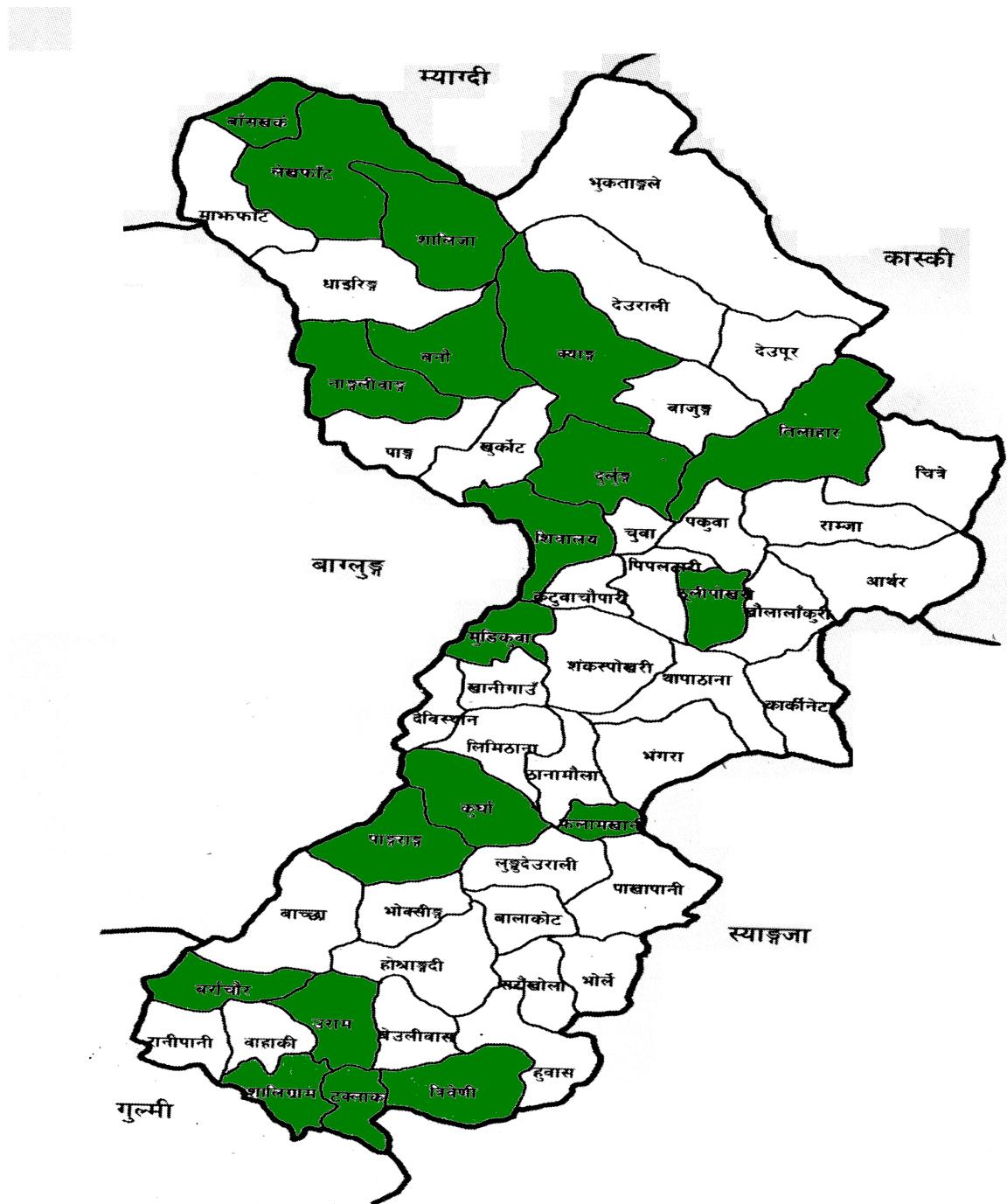
यस गा.वि.स.मा आ.व. २०७२ वैषाख र जेष्ठको महिनामा लिएको घरदैलो वाड भेला, सामाजिक अध्यान सर्वेक्षणबाट ९ वटा वडामा कुल ६९२ घर परिवार बसोबास गरिरहेका छन् । गा.वि.स. को कुल जासंख्या रहेको छ । जसमा महिला १४०८ र पुरुष १४०१ जना गरि २८०९ जना रहेका छन् । बसोबास गर्ने यस गा.वि.स. मा । कुल घरधुरीमा जातिय आधारमा जनजाती -मगर) ४०४ घरधुरी ब्रमाण १९१ घरधुरी । दलितका ९६ घरधुरी रहेको छ ।

जनसंख्या तथा जातजाति

मध्य महिला ५०.९२ % र पुरुष ४९.०८% भएको पाइन्छ । कुल ३३ वटा टोल मध्य सबभन्दा बढी जनसंख्या वडा नं ६ को मुराख्क मा ३७ घरधुरी रहेको छ भने सबभन्दा कम वडा नं ९को निगाल्नी टोलमा जम्मा ६ घरधुरी रहेको छ । । सबभन्दा बढी घरधुरी वडा नं ६ मा जम्मा १२७ घरधुरी रहेको छ भने कम वाड न १ मा ५३ घरधुरी रहेको छ । यसरी समग्रमा यस गा.वि.स. को जनसंख्या अन्य गा.वि.स.को तुलनामा र भौगोलिक क्षेत्रफलको आधारमा उच्च रहेको छ । जसलाई अनुसुचि १ मा राखिएको छ ।

पर्वत जिल्ला

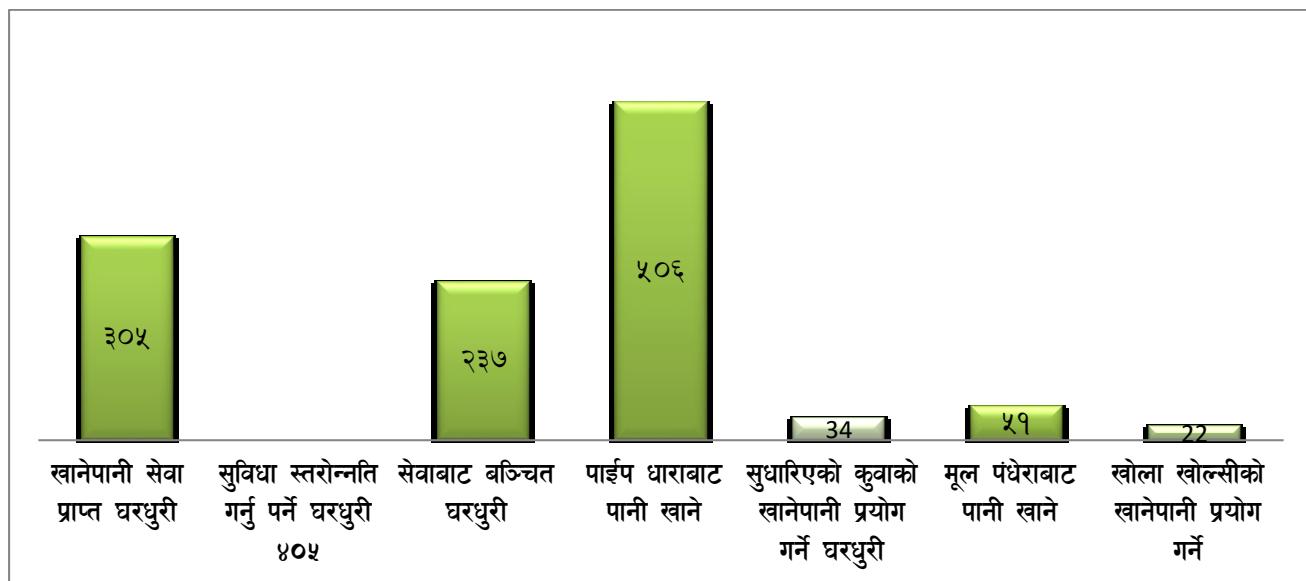
३. खानेपानीको अवस्था

३.१ गाविसको खानेपानीको तुलनात्मक अवस्था

शालिजा गाविस दुर्गम र पछाडि पारीएको क्षेत्र भएकाले नयाँ र अत्याधुनिक संरचना नवनिसकेको अवस्था मा पानीको स्रोत प्रर्याप्त भएर पनि त्यसलाई व्यवस्थित र मात्रात्मक हिसाबले खानेपानी को पर्याप्तता छैन । साधारणतया प्रतिव्याति प्रतिदिन ४५ लिटर सम्म पानी आवश्यक पर्ने हुदा हाल प्रयोग भईरहेको स्रोतबाट सो अत्यान्त न्युन छ । पानी प्रतिव्यक्ति १५ लिटर भन्दा कम हुने घरधुरि बडी रहेको छ किनकि यस गाविसमा खानेपानी आयोजना धेरै भएता पनि व्यवस्थित छैनन् । यसले के देखाउछ भने राष्ट्रिय मान्यतामा समेत अत्यान्त न्युन रहेको छ । त्यस कारण पनि प्रशस्तै खानेपानीका पुर्वाधार हरु खडा गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

अहिलेको अवस्थामा यस गाविसका जम्मा ६९२ घरधुरी मध्ये खानेपानी सेवा प्राप्त घरधुरी ३०५ अर्थात् ४४.१४ व्यवस्थित र अब्वस्थित रूपमा पाएका छन भने सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने घरधुरी ४०५ अर्थात् ५८.६२ तथा २३७ अर्थात् ३४.३०% र सेवाबाट बच्चित घरधुरी रहेका छन्। जस मध्ये पाईप धाराबाट पानी खाने ५०६ अर्थात् ७३.२३%,, सुधारिएको कुवाको खानेपानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ३४ नसुधारिएको कुवाको खानेपानी प्रयोग गर्ने घरधुरी ५ मूल पंधराबाट पानी खाने ५१ र खोला खोल्सीको खानेपानी प्रयोग गर्ने २२ घरधुरी अर्थात् ३.१८ % विस्तृत विवरण अनसुची- ३ मा देखाईएको छ्।

चित्रमा

३.२ खानेपानीको विद्यमान अवस्था

सुविधास्तर वर्गिकरण गर्दा ३३ वटा टोल मध्ये १४ गोटा (४२.४२%) टोल का अवस्था राम्रो, ६ गोटा (१८.१८%) टोलको अवस्था औसत, ५ गोटा (१५.१५%) टोलको अवस्था नराम्रो र बाँकी ८ गोटा (२४.२४%) टोलको अवस्था धेरै नराम्रो रहेको छ। गुणस्तरको मात्र वर्गिकरण गर्दा ७०% ले संरक्षित श्रोतको, १.४३% ले स्वीकार्य श्रोतको र बाँकी २८.५७% ले धेरै असुरक्षित पानी खाने गरेको तथ्यांकले देखाउँछ। धेरै नराम्रो अवस्था रहेका टोलहरूलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रम बनाउनु पर्ने देखिन्छ। विस्तृत विवरण अनुसुची-४ मा देखाइएको छ।

हाल भएका र गर्ने योजनाहरू र प्रयोगमा रहेका श्रोतहरू एवम् उक्त योजनाहरूको हालको अवस्था अनुसुची-५ मा देखाइएको छ।

जस मध्ये ३ वटा योजनाको भौतिक अवस्था राम्रो, छ। ३ वटा आयोजनामा गुणस्तर सुधार र पानीको श्रोत थप भएका संरचनाहरूलाई पुर्ण निर्माण तथा थप गर्नु पर्ने, छ। भने ३ वटा खा.पा. योजनामा पाइप लाइन, पाईप साईज बढाउनु पर्ने र अन्य संरचना मर्मत तथा नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने देखिन्छ।

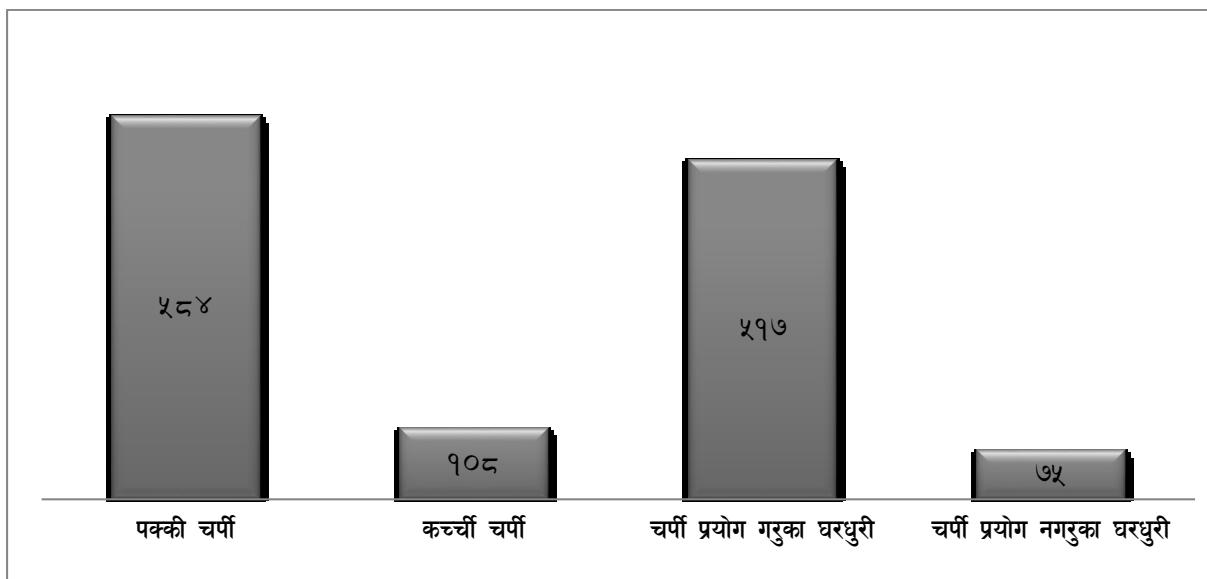
४. स्वास्थ्य र सरसफाईको तुलनात्मक अवस्था

यस्तै गाविस मा विगत केही वर्ष अगाडी भाडापखाला लगाएतका माहामारि समेत भेटिएको छ। यद्यपि यसको उपचारको बारेमा विविध प्रक्रिया अपनाउने र सोको बारे मा जानकारि नहुने समेत भेटिएको छ। धार्मिभाक्रि को विस्वास लामा राख्न घरायसि औषधिको पयोग, परम्परागत प्रविधि देखाई रोगको उपचार र रोकथाम गर्न सकिन्छ। भन्ने विस्वास परिवर्तन हुदौ। हाल जीवनजलको प्रयोगबाट भाडापखला नियन्त्रण गर्न सकिने साथै विस्तारै जुनसुकै रोगको उपचार हाल स्वास्थ्य चौकी बाट हुने गर्दछ, मानिसको डाक्टरी औषधि उपचार प्रति विस्वास बढ़दौ गएको पाईन्छ।

हाल गाउँ स्तरिय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना निर्माण गर्ने सिलसिलामा स्थानीय स्वास्थ्य चौकी संग लिईएको तथ्यांक अनुसार ५ वर्ष भन्दा मुनीका बच्चाहरूको पोषणको अवस्था सामान्य रहेको देखिन्छ। भाडापखाला सम्बन्धी उपचार गरिएका ५ वर्ष मुनिका बच्चाहरूको कूल संख्या ११२ मध्ये ८७ जनाको स्वास्थ्य चौकीबाट उपचार गरिएको र बाँकी २५ महिला स्यमसेविकाहरूबाट उपचार गरिएको देखिन्छ। ए भिटामिन को कमी र कुपोषण देखिएको छैन।

सरसफाईको सूचक भनेर चर्पी लाइ लिने गरिन्छ। यस गाविस को कूल ६९२ घरधुरी मध्ये ५८.४ अर्थात ८४.३९% घरमा पक्की चर्पी रहेको छ, १०८ अर्थात १५.६०% घरमा कच्ची चर्पी छ यो कच्ची चर्पीको मात्र भुकम्पले गर्दा बड्न गएको हो। बडा र टोल अनुसार पुरै गाविसको चर्पीको हालको अवस्था अनुसुची-५ मा देखाईएको छ।

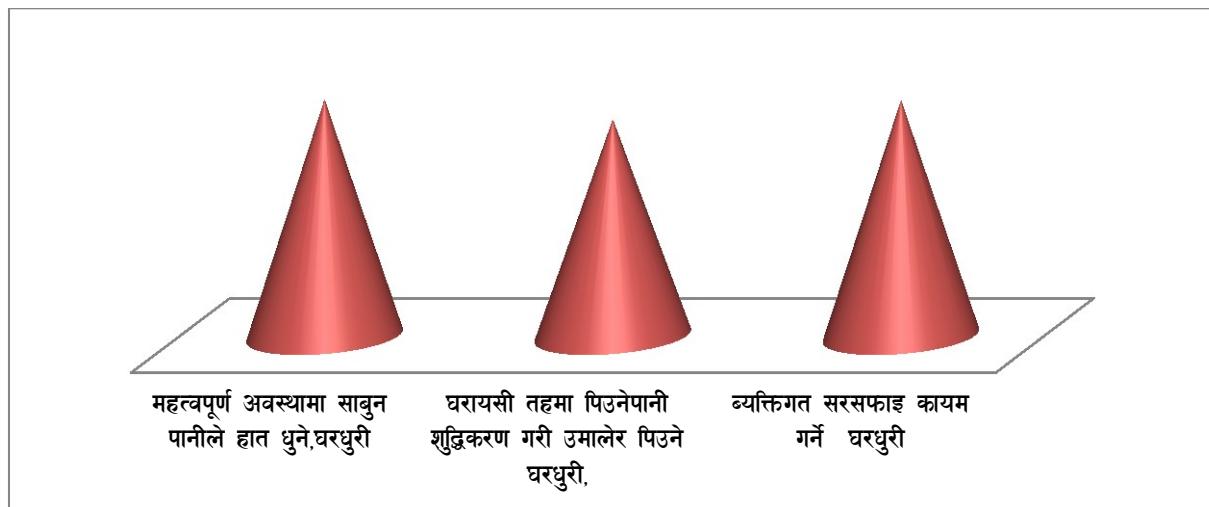
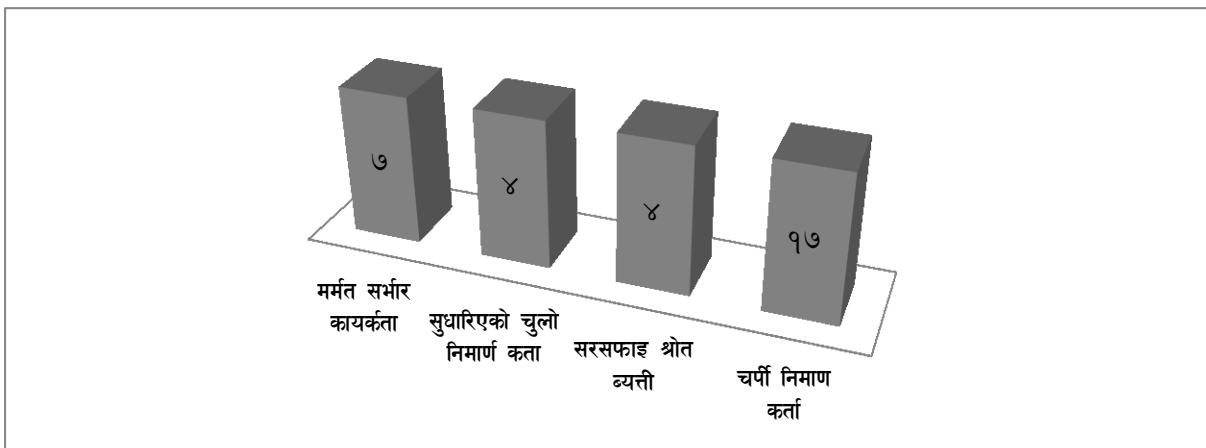
चर्पीको अवस्था

सत्त्वागत चर्पीको अवस्था: यस गाविसमा ८ गोटा विद्यालय, १३ गोटा सेवामुलक कार्यालय हरु र ६ गोटा अन्य मठमन्दिरका भवनहरु अवस्थित छन्। शौचालय भएका १५ मध्येमा, ५ वटामा पानीको सुविधा नभएको र २ वटा लैंगिक मैत्री भएको देखिन्छ। विस्तृत विवरण अनुसुची-६ मा देखाईएको छ। यस गाविसमा ८ गोटा विद्यालय, १३ गोटा सेवामुलक कार्यालय हरु र ६ गोटा अन्य मठमन्दिरका भवनहरु अवस्थित छन्। शौचालय भएका १५ मध्येमा, ५ वटामा पानीको सुविधा नभएको र २ वटा लैंगिक मैत्री भएको देखिन्छ। विस्तृत विवरण अनुसुची-६ मा देखाईएको छ।

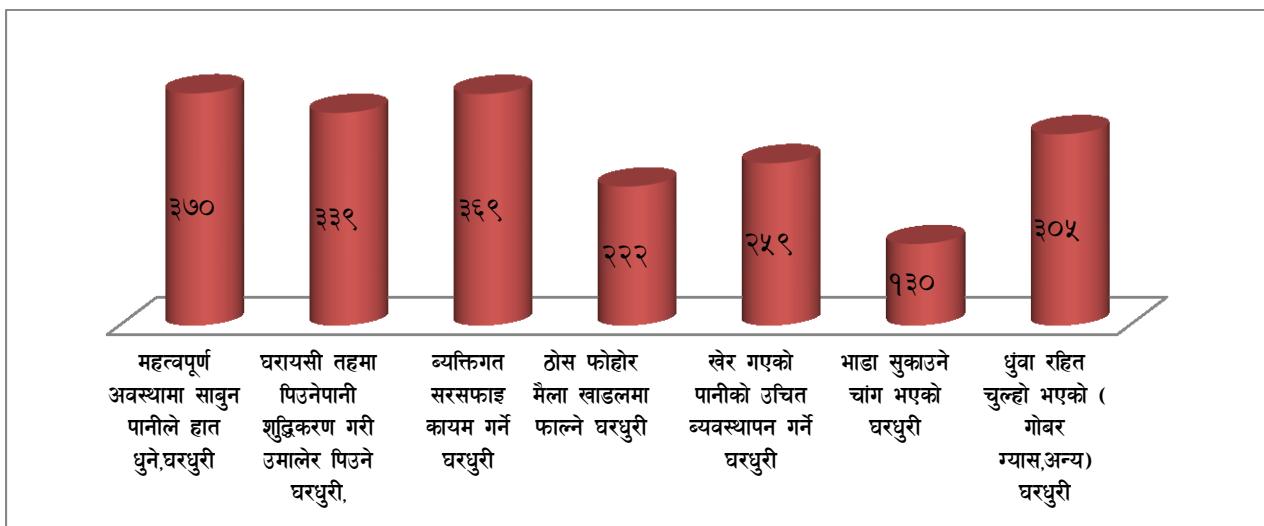
जनशक्ति : यस गाविसमा ७ जना मर्मत सर्भार कार्यकर्ता ४ जना सुधारिएको चुलो निर्माण कता सरसफाइ श्रोत व्यती ४ जना तथा चर्पी निर्माण कर्ता १७ जना रहेका छन्। विस्तृत विवरण अनुसुची-७ मा देखाईएको छ।

जनशक्ति

पूर्ण सरसफाइको अवस्था: जम्मा ६९२ घरधुरी मध्ये ६९२ घरधुरीमा शौचालय भएकोमा ६९७ घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ। महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने ३७०, घरधुरी तथा घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी उमालेर पिउने ३३९ घरधुरी, व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने ३६९ घर भित्र वाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने २२२ खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने २५९ भाडा सुकाउने चांग भएको १३०, र धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर ग्यास, अन्य) ३०५ घरधुरी रहेका छन्। यो तथ्यांकले वातावरणीय सरसफाइको दुरावस्था देखाउँछ। विस्तृत विवरण अनुसुची-८ मा हेर्न सकिन्छ।

पूर्ण सरसफाईको अवस्था:

५. गाविसको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता योजना कार्यान्वयन तथा कार्य योजना

गाविसस्तरमा तर्जुमा गरी प्राथमिकता क्रम तोकिएका योजनाहरू २४ मध्ये आयोजना मध्य नयां निर्माण १२ वटा ग्राम्भिटि वाकी मर्मत तथा पूर्ण निर्माण आवस्यक देखिन्छ। अन्य श्रोत संरक्षण योजना २७ वटा रहेका छन्। विस्तृत विवरण अनुसुची-९ मा देखाईएको छ।

प्रस्तावित योजनाहरुको प्रक्षेपित जनसंख्या र प्रति व्यक्ति लागतको आधारमा अनुमानित लागत तयार गर्दा यस गाविसको लागि खानेपानीको सेवा पुँ-याउन खर्च लाग्ने विस्तृत विवरण अनुसुची-१० मा देखाईएको छ।

माथि उल्लेख गरिए अनुसारका खानेपानी योजनाहरू र बांकी चर्पी निर्माण गर्नको लागि सम्भावित श्रोतहरू :

- उपभोक्ता स्वयं, स्थानीय समुदाय तथा संघ संस्थाहरू
- गा.वि.स
- जि.वि.स.
- खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन कार्यालय
- अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरू
- दातृ राष्ट्र तथा निकायहरू

अनुसुची-९ वा १० मा उल्लेख गरिएका योजनाहरू मध्येबाट गाविसमा गरिएको खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता कार्यशालाले निम्नानुसारको प्राथमिककरणमा योजनाहरू सञ्चालन गर्ने निर्णय गरेको छ:

क्र.सं.	योजनाको नाम	स्रोतको नाम	योजनाको प्रकार	वडा नं.	लाभान्वित हुने टोलको नाम	लाभान्वित हुने घरसंख्या	प्राथमिकता क्रम
१	पातलखर्क खा.पा. तथा सरसफाई योजना	पातलखर्कमुल कुनाखर्क मुल पैयुजरा मुल हलपाटे मुल	ग्रामीणी	२	पैजरा, खोलापारी, पातलखर्क, लेखकटेरी ४५	५७	१
२	ओडार चौतारा डाँडा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ओडारे मुल, स्वाराचौर मुल, च्यान टाउँको मुल, पहरा को मुल, टिमुर जराको मुल	ग्रामीणी	७	ओडारे ५, स्वारा चौर १४, डाँडाथर तल्लो १३, चौतारा १५	४७	२
३	अद्येरी खोला खा.पा. तथा सरसफाई योजना	अद्येरीखोला मुल, रातो ढुङ्ग मुल, भेडी खाल्टा मुल ठुलो मुल	ग्रामीणी	१२,५	डाडा पारी सितलबस्ती कडेलपानी सहले	१२२	३
४	सेतो पहरा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	सेतो पहरा, खसुवास मुल भाटीको मुल	ग्रामीणी	६	मुराखर्क, दईडाडा, खर्सवास	१२७	४
५	फलामे,ठोटनेरी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	फलामे मुल, खमारीजरा, परासिल्लुको जरा मुल	ग्रामीणी	९	दास निगाल्नी गाम डाडामुनी	५८	५
६	मनरासे खा.पा. तथा सरसफाई योजना	सेतो पहिरो खसुवास, उदर्यखर्क, भाटी	ग्रामीणी	९	तारपाल्ने, अन्काटे गाम बजरी ६६	६६	६
७	ओखरेनी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	मनरासे, पदेरा, पहेले	ग्रामीणी	५	गहुस्वारा, डाडा गाम ५७	५७	७
८	बाउनस्वारा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	दिय, बाउनस्वारा छिरुवापानी ठूलो मूल	ग्रामीणी	३	लाम्पाटा दिप बराह ७८	७८	८
९	तारे खा.पा. तथा	रानीस्वारा, गैराखर्क	ग्रामीणी	८	तारपाल्ने, फलामे	४९	९

	सरसफाई योजना						
१०	विद्याल खा.पा.निर्माण		ग्रामीणी	१	चौतारा	विधालय	१०
११	गाइघाट खा.पा.	गाइघाट	ग्रामीणी	३	बराह,लामपाटा,दिप	४५	११
१२	मुसेपानी खा.पा.	मुसेपानी	ग्रामीणी	२	गहंस्हारा,गाम	३४	१२
१३	लामोथान खा.पा.	लामोथान	ग्रामीणी	८	आलु भन्डार	४९	१३
१४	जुकेपानी खा.पा.	जुकेपानी	ग्रामीणी	९	डाढामुनि ,काल्ले गाम	३४	१४
१५	वजनि खा.पा.	वजनि	ग्रामीणी	४	सितलवस्ती ,कडेलपानि	१८	१५
१६	मुढाखर्क खा.पा.	मुढाखर्क	ग्रामीणी	६	मुराखर्क ,दैडाडा,	३४	१६
१७	गौसरा खा.पा. यो	गौसरा	ग्रामीणी	२	डाढाथर तल्लो	३४	१७
१८	एकधारे खा.पा.	एकधारे	ग्रामीणी	५	च्यानकाटे ,तारपाल्ने	२१	१८
१९	सिममुल खा.पा.	सिममुल	ग्रामीणी	४	सहले, कडेलपानी सितलवस्ती	३४	१९
२०	गुनथालि खा.पा.	गुनथालि	ग्रामीणी	२	घाटमा, डाडा	२५	२०
२१	ओखलदुङ्ग	ओखलदुङ्ग	ग्रामीणी	१२४	स्वारा, चौतारा, सितलवस्ती ,कडेलपानि	३२	२१
२२	च्यान राउके	च्यान राउके	ग्रामीणी	१	स्वारा	१२	२२
२३	डैडा खा.पा.	डैडा	ग्रामीणी	३२७	बराह विधालय ,खोलापारी, लेखकटेरी	४३ विधालय ३ वाडको	२३
२४	च्यानकाटे खा.पा.	च्यानकाटे	ग्रामीणी	५	,तारपाल्ने च्यानकाटे	२१	२४
२५	पौजरा खा.पा. यो	पौजरा	ग्रामीणी	७	पातलखर्क , खोलापारी	२३	२५

त्यसैगरी उक्त कार्यशालाले तपसील वमोजिमका पानीका मुहान वा श्रोतहरु प्राथमिकताक्रमानुसार संरक्षण गर्ने निर्णय गरेकोछ:

वडा नं.	कुवा, मुहान वा श्रोतको नाम	प्राथमिकता क्रम
१	तिवारीमुल	१
२	सालिम मुल	२
२	लाकुरी मुल	३
३	सल्लाखर्कमुल	४
३	वराह पोखरी मुल	५
३	धार कुना मुल	६
३	हकाल्नेमुल	७
३	आरसनामुल	८
४	जल्केनी मुल	९
५	नुनथला / सिममुल	१०
५	तुपारेको मुल	११
५	ढाडको मुल	१२
६	अल्छी ढुङ्गा मुल	१३
५	आरपार्ट मुल	१४
६	नर्सरी मुल	१५
६	कालो भीरमुल	१६
६	रातो पानीमुल	१७
६	गौराखर्क मुल	१८
६	कालीदह मुल	१९
६	ट्यारट्यारे मुल	२०

६	कुनाखर्क मुल, ख, मुल	२१
९	दुरारेमुल	२२
९	पधेराखोल्सा मुल	२३
८	भाटीमुल	२४
८	तपकाउनेमुल	२५
९	कुल मुनीकोमुल	२६
८	गनगाने मुल	२७

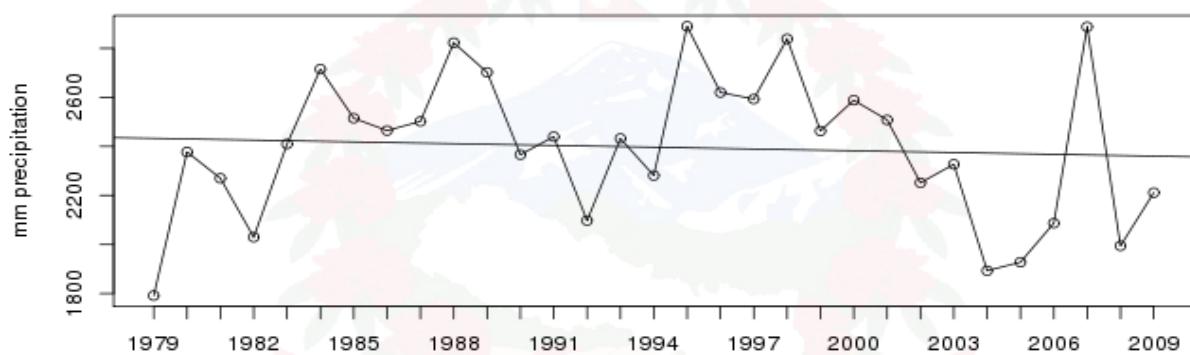
६. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण

६.१ पर्वत जिल्लाको वर्षात तथा तापक्रम

वर्षा र तापक्रमको तथ्यांक जल तथा मौषम विज्ञान विभाग अन्तर्गतका मौषम मापन केन्द्रबाट लिएको हो । यो तथ्यांक उक्त विभागको वेबसाइटको जलवायु पोर्टलमा उपलब्ध छ । पर्वत जिल्लाको हकमा कुप्ता त्रिवेणी सिरकोन र कार्किनेटा गरि चार ठाउँमा रहेका मौषम केन्द्रको तथ्यांक उपलब्ध रहेको छ । चित्रमा प्रस्तुत वर्षातको तथ्यांक उक्त चारै ठाउँका केन्द्रका तथ्यांकहरूको वार्षिक औसत हो भने तापक्रम को तथ्यांक भने कुप्ता केन्द्रको मात्र रहेको छ ।

क) वर्षा

चित्र १ मा सन १९७९ देखि २००९ सम्मको वार्षिक औषत वर्षात देखाइएको छ । चित्रमा देखाइएजस्तै औषत वर्षात १८०० मि.लि देखि २८०० मि.लि सम्म रहेको छ । १९८८, १९९५, १९९८ र २००७ मा वर्षाको अधिकतम परिमाण रहेको देखिन्छ, भने १९७९, २००४ र २००५ मा न्यून वर्षा भएको देखिन्छ । विगत तीस वर्षको अवधिमा समग्र वर्षाको परिमाण करिब ५० मिमि ले घटेको देखिन्छ । विगतको ६ वर्षको तथ्यांकलाई हेर्दा ५ वर्षमा औसतभन्दा न्यून वर्षा भएको देखिन्छ । यदी यही अवस्था निरन्तर हुदै गयो भने भविष्यमा पानीका श्रोतहरूमा नकारात्मक असर पर्ने देखिन्छ ।

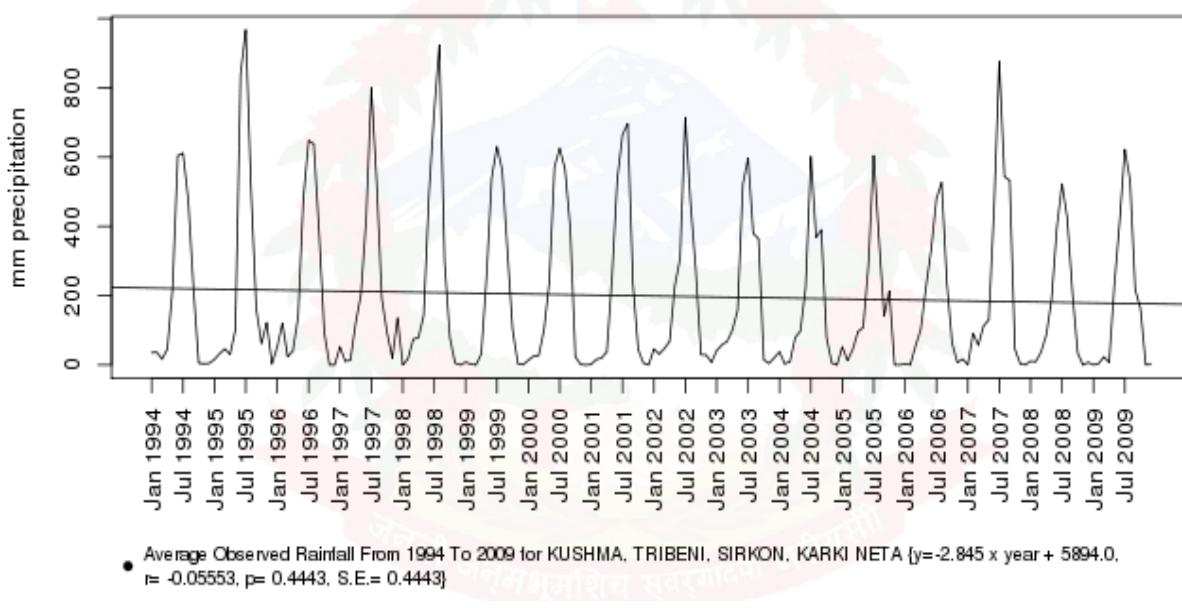

Mean Observed Rainfall From 1979 To 2009 Months January February March April May June July August September
 ● October November December for KUSHMA, TRIBENI, SIRKON, KARKI NETA $y = -2.409 \times \text{year} + 7200.0$, $t = -0.07379$, $p = 0.6932$, S.E. = 0.6932}

१९७९ देखि २००९ सम्मको वार्षिक वर्षातको औसत

ख) मासिक औसत वर्षात (१९९४ देखि २००९)

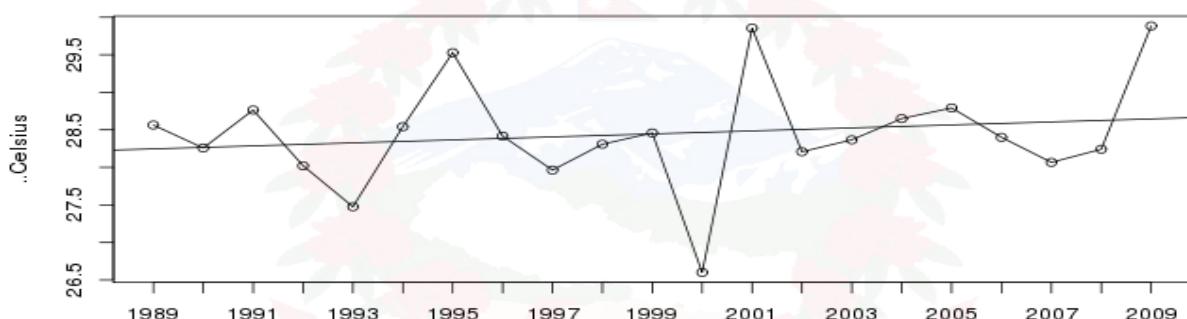
ग्राफ २ मा सन् १९९४ देखि २००९, १५ वर्षको मासिक वर्षातको फरक प्रस्तुत गरिएको छ उच्च वर्षात गर्मी यामको मनसुनको समय, वैशाख महिना देखि भाद्र महिना सम्म देखिन्छ, मनसुनको बेलाको मासिक सबभन्दा बढी वर्षातको औसत ६०० - ८०० मिलिमिटर देखिन्छ। सन् १९९५, १९९६ र २००७ मा यो औसत बढेर ८०० मिलिमिटर नाघेको थियो। हिउँदको समयमा अतिनै कम वर्षा र कहिलेकाही वर्षात् नहुन पनि सक्छ, पर्वत जिल्लाको हकमा पनि हिउँदमा वर्षा ज्यादै कम वा नभएको देखिन्छ। १९९६ र १९९८ हिउँदे वर्षा अधिक भएको देखिन्छ।

१९९४ देखि २००९ सम्मको मासिक वर्षाको औसत

ख) अधिकतम तापक्रम

ग्राफ ३ मा कुश्मा केन्द्रको १९८९ देखि २००९ सम्मको अवधिको वार्षिक अधिकतम तापक्रमको औसत तथ्याङ्क प्रस्तुत गरिएको छ। तीस वर्षको अवधिमा अधिकतम तापक्रम २००० मा २६.५ डिग्री र २००९ मा ३१ डिग्री सेल्सियस रहेको देखिन्छ, भने समग्र वीस वर्षको अधिकतम तापक्रमको औसत करिब ०.५ डिग्री सेल्सियसका दरले बढेको देखिन्छ। जल तथा मौसम विज्ञान विभागको वेबसाइटमा न्यूनतम तापक्रमको ग्राफ पनि उपलब्ध छ।

● Average Observed Temp-Max From 1979 To 2009 Months January February March April May June July August September October November December for KUSHMA {y=0.01996 x year -11.44, r= 0.1703, p= 0.4606, S.E.= 0.4606}

१९८९ देखि २००९ सम्मको अधिकतम तापक्रमको औसत

शालिजा गाविस भित्र समग्रमा जोखिम सम्बन्धी सिकाई र पहिचान निम्नानुसार पाइएको छः

वडा नं.	वर्ष	जोखिम	स्थानीय समुदाय तथा वातावरणीय सेवाहरूमा जोखिमबाट परेको असर	स्थानीयको दृष्टिकोण तथा बुझाई
१	२०६६	बाढी पहिरो	खेतीलाई असर	वृक्षारोपण, पुराना पोखरी संरक्षण
२	२०६६	हिउ परेको	खेतीलाई असर	
३	२०६८	बाढी पहिरो	पानीको मुल र पाइपलाइन बगाएको	वृक्षारोपण, तार जाली लगाउने
४	२०६६	पहिरो	खानेपानीमा असर	वृक्षारोपण, तथा मुहान संरक्षण
५	२०६८	बाढी	सा व उ स को जंगललाई असर	वृक्षारोपण,
६	२०६८	हिउ पनु तथा बाढी पानिको मुहान सुक्नु	अन्न वाली लाई असर	वृक्षारोपण, तथा भल काट्ने पोखरी संरक्षण

७	२०६८	हिउ पनु तथा वाडी	अन्न वाली लाई असर	वृक्षारोपण, तथा भल काटने
८	२०६८	हिऊ पन्नु वाडी	अन्न वाली लाई असर	वृक्षारोपण, तथा भल काटने
९	२०६९	पहिरो बाडी	पहिरोले गर्दा मुहान धमिले	वृक्षारोपण, तार जाली लगाउने

यस गाविसमा विपद जोखिम न्यूनिकरण को लागि निम्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने कार्यक्रम रहेकोछः

क्र.सं.	जोखिम	न्यूनिकरणका उपायहरु	वडा नं.	स्थान (ठाउं)
१	बाढी पहिरो	तार जाली लगाउने, जङ्गल फंडानी रोक्ने	१, ३	सा.व.उ.स पहिरे
२	पानीको मुहान सुक्दै गएको	पुरानो पोखरी संरक्षण	१,८,	तारे, गाम
३	पानीको मुहान सुक्दै गएको	पुरानो पोखरी संरक्षण	२	गाम
४	पानीको मुहान सुक्दै गएको	पुरानो पोखरी संरक्षण	१	चौतरा

५	वाढी पहिरो	पानी टंकी वरिपरी तारजाली लगाई पानीपोखरीको संरक्षण गर्नुपर्ने	७	ओखरेनी तथा वाड न ३ पहिरे
६	पानीको मुहान सुक्दै गएको	उपयुक्त ठाउँहरुमा पुनःभरण पोखरीहरु निर्माण गर्नुपर्ने	१,४,८,९	पुरानापोखरी, ३,८,४,३
७	बाढी पहिरो	पानीको मुल संरक्षण गर्न भल तर्काउने र जङ्गल फँडानी रोक्नुपर्ने	वाड न ४ र ३ ६ ,७ ,२,५	वाड न ४ र ३ ६ ,७ ,२,५
८	पहिरो, प्राकृतिक प्रकोप	विकास निर्माणको काम गर्दा दिगो विकासको अवधारणा अनुसार खानेपानीको मुल संरक्षणमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने ।	१-९	वाड न १,२,३,४, वडाका पानीका मुहानहरु

अनुसूचीहरु

अनुसूची-१: प्रत्येक वडाको जनसंख्याको विवरण

शालिजा गाविसको जनसंख्या

वडा नं	घरघुरी सर्वेक्षण अनुसार	जातिय विवरण			हालको जनसंख्या		
		दलित	जनजाती	अन्य	जम्मा	पुरुष	महिला
१	५३	१८	०	३५	२३४	१११	१२३
२	५७	२	५५	०	३२३	१६४	१५९
३	७८	४	४३	३१	२५८	१३९	११९
४	१२२	३६	३	८३	४७५	२४६	२२९
५	६६	१०	१३	४३	२८६	१५१	१३५
६	१२७	१४	११३	०	४२६	१५४	२७२
७	८३	०	८३	०	३०८	१८६	१२२
८	४९	३	४६	०	२२७	११५	११२
९	५७	९	४८	०	२७२	१३५	१३७
जम्मा	६९२	९६	४०४	१९१	२८०९	१४०१	१४०८

अनुसूची-२: घरधुरी तथा जातीय समूदाय सम्बन्धी तथ्यांक

क्र स.	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	टोलको नाम	जम्मा
					टोलको नाम	
वडा नं १						
१	चौतारा	१८	०	०	०	१८
२	स्वारा	०	०	०	१८	१८
३	डाडाथर (तल्ला)	०	०	०	१७	१७
	जम्मा	१८	०	०	३५	५३
वडा नं २	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	गहुस्वारा	१	१७	०	०	१८
२	डाडा	१	१७	०	०	१८
३	गाम	०	२१	०	०	२१
	जम्मा	२	५५	०	०	५७
वडा नं ३	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	लामपाटा	४	९	०	११	२४
२	दिप	०	२६	०	३	२९
३	बराह	०	६	०	८	१४
४	पिडालुवारी	०	२	०	९	११
	जम्मा :	४	४३	०	३१	७८

वडा नं ४	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	डाँरापारी	६	०	०	२२	२८
२	सितलवस्ती	०	०	०	२८	२८
३	कडेल पानी	०	०	०	३८	३८
४	सहले	३०	३	०	०	३३
	जम्मा	३६	३		८८	१२२
वडा नं ५	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	गाँम	०	१३	०	०	१८
२	बजेरी	१०	०	०	१३	१८
३	च्यान काटे	०	०	०	१६	१७
४	तारपाले	०	०	०	१४	५३
	जम्मा	१०	१३		४३	६६
वडा नं ६	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	मुराखर्क	०	३७	०	०	३७
२	दैह डाडा	०	३२	०	०	३२
३	खसुवाँस	०	२८	०	०	२८
४	दास	१४	१६	०	०	३०
	जम्मा :	१४	११३	०	०	१२७
वडा नं ७	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा

१	पैजारा	०	१८	०	०	१८
२	खोला पारी	०	२२	०	०	२२
३	पातलखर्क	०	२५	०	०	२५
४	लेक कटरी	०	१८	०	०	१८
	जम्मा	०	८३	०	०	८३
वडा नं. ८	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	चौर	३	१३	०	०	१६
२	तापपाने		१८	०	०	१८
३	फलाये		१५	०	०	१५
	जम्मा	३	४६	०	०	४९
वाड नं. ९	टोलको नाम	दलित	आदिवासी जनजाती	धार्मिक अल्पसंख्यक	अन्य	जम्मा
१	निगाल्नी	०	६	०	०	६
२	गाँम	०	१२	०	०	१२
३	डाडा मुनि	९	१७	०	०	२६
४	कापले	०	०	०	०	१३
	जम्मा	९	४८	०	०	५७
	कूल जम्मा	९६	४०४	०	१९१	६९२
	प्रतिशत	१४	५८	०	२८	१००

अनुसूची-३: खानेपानीको विद्यमान अवस्था

क्र. स.	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंधेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
वडा नं १											
१	चौतारा	५	१३	१२	१८	१३	०	०	०	०	१८
२	स्वारा	१	१७	१७	१८	१८	०	०	०	०	१८
३	डाडाथर (तल्लो)	७	१०	६	१७	१	०	२	४	१०	१७
	जम्मा	१३	४०	३५	५३		०	२	४	१०	५३
वडा नं २	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंधेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	गहुँस्वारा	४	१४	१२	१८	१८	०	०	०	०	१८
२	डाँडाँ	९	९	१	१८	१८	०	०	०	०	१८
३	गाँम	१०	११	२	२१	२१	०	०	०	०	२१
	जम्मा	२३	३४	१५	५७	५७	०	०	०	०	५७
वाड ३.	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंधेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	लामपाटा	११	१३	७	२४	२०	२	०	२	०	२४
२	दिप	१६	१३	१०	२९	३२	४	१	२	०	२९
३	बराह	६	८	५	१४	१४	०	०	०	०	१४
४	पिडालुवारी	७	४	३	११	१०	०	०	१	०	११

	जम्मा :	४०	३८	२५	७८	४०	४	१	५	०	७८
वाड ४.	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	डाङापारी	५	२३	१३	२८	२६	२	०	०	०	२८
२	सितलवस्ती	१२	१६	१०	२८	२२	३	०	३	०	२८
३	कडेल पानी	१५	२१	१२	३६	३०	४	०	२	०	३६
४	सहले	५	३१	८	३६	२२	५	२	५	२	३६
	जम्मा	३७	९१	४३	१२८	१००	१४	२	१०	२	१२८
वाड ५	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	गाँम	८	५	८	१३	१२	१	०	०	०	१३
२	बजेरी	१०	१३	२	२३	२०	२	०	१	०	२३
३	च्यान काटे	१०	६	८	१६	१२	२	०	१	१	१६
४	तारपाल्ने	९	५	६	१४	१३	१	०	०	०	१४
		३७	२९	२४	६६	५७	६	०	२	१	६६
वडा नं ६	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	मुरा खर्क	१४	२३	११	३७	३७	०	०	२	०	३७
२	दौड़ डाङा	१७	१५	८	३२	३२	०	०	१	०	३२
३	खसुवाँस	१२	१६	१२	२८	२८	०	०	३		२८
४	दास	१३	१७	५	३०	३०	५	०	६	१	३०
	जम्मा :	५६	७१	३६	९९	१२७	५	०	१२	१	१२७

वडा नं ७	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	पैजारा	५	१३	७	१८	१७	०	०	१	०	१८
२	खोला पारी	९	१३	११	२२	१९	१	०	२	०	२२
३	पातलखर्क	११	२३	१३	२५	२१	१	०	३	०	२५
४	लेक कटरी	६	१२	८	१८	१५	२	१८	१	०	१८
	जम्मा :	३१	६१	३९	८३	७२	४	१८	७	०	८३
वडा नं ८	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	चौर	१६	०	०	१६	१६	०	०	०	०	१३
२	तापपाने	१८	०	०	१८	१८	०	०	०	०	१८
३	फलाये	१३	२	२	१५	१५	०	०	०	०	१५
	जम्मा	४७	२	२	४९		०	०	०	०	४६
वाडा नं ९	टोलको नाम	खानेपानी सुविधा प्राप्त	सुविधा स्तरोन्नति गर्नु पर्ने	सुविधा नपुगेका	जम्मा घर संख्या	पाइप, धारा	सुधारिएको कुवा	नसुधारिएको कुवा	मूल, पैंथेरा	खोला, खोल्सी	जम्मा
१	निगाल्नी	४	५	५	६	५	०	०	०	१	६
२	गाँम	५	७	२	१२	९	०	०	३	०	१२
३	डाढा मुनि	६	२०	६	२६	९	५	०	७	५	२६
४	कापले	६	७	२	१३	७	०	०	३	३	१३
	जम्मा :	२१	३९	१५	५७	३०	५	०	१३	९	५७
	कूल जम्मा	३०४	४०५	२३७	६९२	५०६	३४	५	५१	२२	६९२

अनुसूची-४: खानेपानीको सुविधास्तर निर्धारण

क्र. स.	टोलको नाम	पानी थाने स्थान	जम्मा घर संख्या	हालको अवस्था					
				गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत
बडा नं १				गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत
१	चौतारा	धारा	१८	३	३	३	३	३	
२	स्वारा	धारा	१८	१	२	२	२	२	
३	डाडाथर (तल्लो)	अन्य धारा	१४	१	१	२	२	१	
	जम्मा		५३						
बडा नं २				गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत
१	गहुस्वारा	धारा	१८	१	१	१	१	१	
२	डाडा	धारा	१८	१	१	२	१	२	
३	गाम	धारा	२१	१	१	१	१	१	
	जम्मा	धारा	५७						
बडा नं ३				गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत
१	लामपाटा	धारा कुवा	१९	२	१	२	२	१	
२	दिप	धारा	२९	२	२	२	२	२	

३	बराह	धारा	१४	२	२	१	१	२	
४	पिडालुवारी	धारा	११	२	२	२	१	२	
	जम्मा :	धारा	७८						
वडा नं ४		धारा		गुणस्त्र र	परिमा ण	समय	विश्वसनिय ता	सुविधास्तर	कौफियत
१	डाडापारी	धारा कुवा	२० ५	२	२	३	३	२	
२	सितलवस्ती	धारा	२८	२	२	२	२	२	
३	कडेल पानी	धारा	३३	२	१	२	१	१	
४	सहले	धारा	३३	३	३	३	३	२	
	जम्मा	धारा	१२२						
वडा नं ५				गुणस्त्र र	परिमा ण	समय	विश्वसनिय ता	सुविधास्तर	कौफियत
१	गाँम	धारा	१८	१	१	१	१	१	
२	बजेरी	धारा	१८	२	२	२	२	२	
३	च्यान काटे	धारा	१७	३	२	२	२	२	
४	तारपाल्ने	धारा	१४	२	२	१	२	२	
	जम्मा								
वडा नं ६				गुणस्त्र र	परिमा ण	समय	विश्वसनिय ता	सुविधास्तर	कौफियत
१	मुरा खर्क	धारा	३७	२	२	१	२	१	२
२	दौइ डाडा	धारा	३२	२	२	२	२	२	२
३	खसुवाँस	धारा	२८	२	१	१	२	२	२

अनुसूची: ५ गाविसका टोलहरूमा घरेलु चर्पीको हालको अवस्था

४	दास	धारा कुवा	१२	३		३	२	२	२	२
	जम्मा :									
वडा नं ७			गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत		
१	पैजारा	धारा	१६	२	३	३	२	२	२	२
२	खोला पारी	धारा	२२	१	२	३	२	२	२	२
३	पातलखर्क	धारा	२२	१	३	४	२	२	२	२
४	लेक कटरी	धारा	१६	२	२	३	३	२	२	२
			८३							
वडा नं ८			गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत		
१	चौर	धारा	१६	१	१	१	१	१	१	
२	तापपाने	धारा	१६	१	१	१	१	१	१	
३	फलाये	धारा	१५	१	१	१	१	१	१	
	जम्मा		४९							
वाडा नं. ९			गुणस्तर	परिमाण	समय	विश्वसनियता	सुविधास्तर	कौफियत		
१	निगाल्नी	धारा	६	१	१	१				
२	गाँम	धारा	१२	१	१	१	१	१	१	
३	डाडा मुनि	धारा कुलो	२१	३		३	३	३	२	
४	काफ्लोट		१३	२	२	१	१	१		

	जम्मा		५४				
	कुल जम्मा						
क्र स.	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या	
वडा नं १							
१	चौतारा	४	१४	०	०	१८	
२	स्वारा	१५	३	०	०	१८	
३	डाडाथर (तल्लो)	१३	४	०	०	१७	
	जम्मा	३२	११	०		५३	
वडा नं २	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या	
१	गहुस्वारा	१७	०	०	०	१८	
२	डाडा	१७	०	०	०	१८	
३	गाम	२१	०	०	०	२१	
	जम्मा	५५	०	०	०	५७	
वडा नं ३	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या	
१	लामपाटा	२०	४	०	०	२४	
२	दिप	२९	०	०	०	२९	
३	बराह	१४	०	०	०	१४	
४	पिङालुवारी	११	०	०	०	११	
	जम्मा :	७४	४	०	०	७८	

वडा नं.४	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या
१	डँगरापारी	२४	४	०	०	२८
२	सितलवस्ती	१६	१२	०	०	२८
३	कडेल पानी	१९	१४	०	०	३३
४	सहले	९	२४	०	०	३३
	जम्मा	६८	५४	०	०	१२२
वडा नं ५	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या
१	गाँम	१८	०	०	०	१८
२	बजेरी	५	१३	०	०	१८
३	च्यान काटे	११	५	०	०	१७
४	तारपाल्ने	११	३	०	०	१४
	जम्मा	८८	२१	०	०	६७
वडा नं ६	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या
१	मुराखर्क	३५	२	०	०	३७
२	दैइ डाडा	२८	०	०	०	३२
३	खसुवाँस	२८	०	०	०	२८
४	दास	२५	५	०	०	३०
	जम्मा :	१२०	७	०	०	१२७
वडा नं ७	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या

१	पैजारा	१८	०	०	०	१८
२	खोला पारी	२०	२	०	०	२२
३	पातलखर्क	२५	०	०	०	२५
४	लेक कटरी	१८	०	०	०	१८
	जम्मा	८१	२	०	०	८३
वडा नं. ८	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या
१	चौर	१६	२	०	०	१६
२	तापपाने	१८	१	०	०	१८
३	फलाये	१५	१	०	०	१५
	जम्मा	४४	४	०	०	४९
वडा नं. ९	टोलको नाम	पक्की चर्पी भएका	कच्ची चर्पी भएका	चर्पी न भएका	अन्य	जम्मा घर संख्या
१	निगाल्नी	६	०	०	०	६
२	गाँम	१२	०	०	०	१२
३	डाडा मुनि	२४	२	०	०	२६
४	काप्ले	१३	०	०	०	१३
	जम्मा	५५	२	०	०	५७
	कूल जम्मा	५८४	१०८	०	०	६९२
	प्रतिशत	८४.३९	१५.६०	०	०	१००

अनुसूची-६: विद्यालय तथा संस्थागत शौचालयको वर्तमान अवस्था

क्र. सं	विद्यालय वा संस्थाकोनाम	गाविस वाड नं.	शौचालय भएको/ नभएको	प्रयोगमा रहेको/ न रहेको	शिक्षक		पानीको सुविधा भएको	लैंगिक मैत्री भएको	हाल धुने व्यवस्था	आफ्नो भवन छ , छैन	पानीको व्यवस्थापन छ , छैन	फोहर खाडल
					म	पु						
१	ज्योती मा.वि	शालिजा २	भएको	रहेको	५	१०	नभएको	भएको	नभएको	छैन	छैन	छ
२	यूवा प्रा.वि	शालिजा ७	भएको	रहेको	५	१	नभएको	नभएको	नभएको	छैन	छैन	छ
३	भगवती समझना प्रा.वि	शालिजा ३	भएको	रहेको	३	१	भएको	नभएको	भएको	छैन	छ	छ
४	सर्वदय प्रा.वि	शालिजा ९	भएको	रहेको	१	२	भएको	नभएको	भएको	छैन	छ	छ
५	तारा मण्डल प्रा.वि	शालिजा ८	भएको	रहेको	३	०	भएको	नभएको	भएको	छैन	छ	छैन
६	शालिजा उ.मा.वि.	शालिजा ६	भएको	रहेको	१०	१४	नभएको	भएको	नभएको	छैन	छैन	छ
७	शान्ति नि.मा.वि	शालिजा ४	भएको	रहेको	४	६	नभएको	नभएको	नभएको	छैन	छैन	छ
८	जनचेतना प्रा.वि.	शालिजा १	भएको	रहेको	२	३	नभएको	नभएको	नभएको	छैन	छैन	छ
९	गाविस कार्यालय	शालिजा ६	भएको	नरहेको	नभएको		नभएको	नभएको	छ	छैन	छैन	छैन
१०	स्वास्थ्य चौकी	शालिजा ६	भएको	रहेको	भएको		भएको	भएको	छ	छ	छ	छ
११	अतिरिक्त हुलाक	शालिजा ६	भएको	रहेको	नभएको		नभएको	नभएको	छ	छैन	छैन	छैन

१२	शालिजा आवासिय प्रावि	शालिजा ५	भएको	रहेको	नभएको	नभएको	नभएको	छ	छैन	छ
१३	सामुदायिक अध्यान केन्द्र	शालिजा ४	नभएको	नरहेको	नभएको	नभएको	नभएको	छ	छैन	छैन
१४	हिम शिखर यूवा कलव	शालिजा ६	भएको	रहेको	भएको	भएको	भएको	छ	छ	छ
१५	जन आर्किती यूवा कलव		०	०	०	०	नभएको	छैन	छैन	छैन
१६	नव यूवा कलव		०	०	०	०	नभएको	छैन	छैन	छ
१७	साभा सुविधा अल्लो प्रसोधन केन्द्र ७		भएको	रहेको	०	०	भएको	छ	छ	छ
१८	ग्यालेक्सी यूवा कलव ७		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन
१९	हम्पाल लोकता प्रशोधन केन्द्र ६		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छ
२०	मसिने दुङ्ग सा.व.भवन ५		भएको	रहेको	०	०	भएको	छ	छ	छ
२१	ज्योती यूवा कलव २		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छ
२२	नारायण थान मन्दिर ३		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन
२३	देवी मन्दिर ७		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन
२४	बराह मन्दिर ३		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन
२५	भुमेथान मन्दिर ५		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन

२६	लक्ष्मी नारायण मन्दिर ४		०	०	०	०	नभएको	छ	छैन	छैन
२७	डैडाडा मन्दिर ७		भएको	रहेको	०	०	भएको	छ	छ	छ

अनुसुची : ७ गाविसमा दक्ष जनशक्ति तथा गाविस स्थरिए सुरचकहरुको विवरण

वार्ड नं	सुचकहरु							
	VMW मर्मत सभार कार्यकता	सुधारिएको चुलो निर्माण गर्ने	स्वास्थ सरसफाई दिने श्रोत व्यक्ति	स्थानिय चर्पी निर्माण गर्ने	सावुन ब्रस पाइने	चर्पीसफा गर्ने सामाग्री	खा.पा.को मर्मतका लागी जगेडा पाटपुजा	प्रयोगमा हुने ठाउमा खानेपानीको शद्विकरण(क्लोरिन, पिल्टर)
१	०	०	०	३	✓	✓	०	०
२	२	०	१	३	✓	०	०	०
३	१	०	०	२	✓	०	०	०
४	०	१	३	३	✓	✓	०	०
५	०		०	२	✓	✓	०	०
६	१	१	२	३	✓	✓	✓	✓
७	१	२	२	१	✓	०	✓	०
८	१	०	०	१	✓	✓	✓	०
९	१	०	०	२	✓	✓	✓	०
जम्मा	७	४	४	१७	✓			

अनुसूची-द: पूर्ण सरसफाइका सूचकहरूको अवस्था

क्र स.	टोलको नाम	सबै घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर रयास, फलामे अन्य
वडा नं १									
१	चौतारा	४	३	०	३	०	०	२	५
२	स्वारा	१५	१२	५	१२	०	५	१	७
३	डाडाथर (तल्ला)	१३	११	६	१०	३	३	१	४
	जम्मा	३२	२६	११	२५	३	८	४	१६
वडा नं २	टोलको नाम	सबै घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर रयास, फलामे अन्य
१	गहुस्वारा	१७	१०	१०	१०	५	७	३	१०
२	डाडा	१७	११	१४	११	७	८	५	९
३	गाम	२१	१२	१२	१२	११	११	७	१२
	जम्मा	५५	३३	३६	३३	१२	२६	१५	३१
वडा नं ३	टोलको नाम	सबै घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर रयास, फलामे अन्य
१	लामपाटा	२०	३	११	३	७	८	३	६
२	दिप	२९	७	१३	७	१४	१०	६	६

३	बराह	१४	७	९	७	६	७	२	५
४	पिडालुवारी	११	५	७	५	४	५	४	२
	जम्मा :	७४	२२	२०	२२	२१	२०	१५	१९
वडा नं ४	टोलको नाम	सबै घरपरिवारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	ब्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर र्यास, फलामे अन्य
१	डाँरापारी	२४	१९	९	१९	५	७	४	१०
२	सितलवस्ती	१६	१२	१५	१२	९	११	८	७
३	कडेल पानी	१९	२१	१०	२१	११	१४	५	९
४	सहले	९	१७	३	१७	३	१२	२	८
	जम्मा	६८	६९	२७	६९	२८	४४	१९	३४
वडा नं ५	टोलको नाम	सबै घरपरिवारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	ब्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर र्यास, फलामे अन्य
१	गाँम	१८	६	१२	६	७	६	४	४
२	बजेरी	५	९	१०	९	४	२	६	०
३	च्यान काटे	११	११	९	११	४	६	३	३
४	तारपाल्ले	११	१४	८	१४	६	७	६	२
	जम्मा	८८	२०	३९	२०	२१	२१	१९	९
वडा नं ६	टोलको नाम	सबै घरपरिवारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	ब्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर र्यास, फलामे अन्य

१	मुराखर्क	३५	२६	२१	२६	२३	२१	६	२१
२	दैइ डाडा	२८	२४	२४	२४	२१	१७	९	१७
३	खसुवाँस	२८	२१	१८	२१	१२	१३	८	१९
४	दास	२५	१७	२३	१७	९	१०	५	१४
	जम्मा :	१२०	८८	८६	८८	६५	६१	२८	७१
वडा नं ७	टोलको नाम	सबै घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर र्यास, फलामे अन्य
१	पैजारा	१८	१२	११	१२	९	७	२	१०
२	खोला पारी	२०	१४	१०	१४	१०	११	४	१४
३	पातलखर्क	२५	१७	१३	१७	१३	१०	५	२१
४	लेक कटरी	१८	१०	९	१०	७	७	३	१३
		८१	५३	४३	५३	३९	३५	१४	५८
	जम्मा								
वडा नं ८	टोलको नाम	सबै घरपरिबारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	व्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुंवा रहित चुल्हो भएको (गोबर र्यास, फलामे अन्य
१	चौर	१६	११	९	११	८	६	०	१३
२	तापपाने	१८	९	११	९	५	८	२	११
३	फलाये	१५	७	७	७	७	९	५	१०
		४४	२६	२७	२६	२०	२३	६	३४

वाड नं. ९	टोलको नाम	सबै घरपरिवारले चर्पीको नियमित प्रयोग गर्ने	महत्वपूर्ण अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	घरायसी तहमा पिउनेपानी शुद्धिकरण गरी पिउने	ब्यक्तिगत सरसफाइ कायम गर्ने	घर भित्र बाहिरका ठोस फोहोर मैला खाडलमा फाल्ने	खेर गएको पानीको उचित व्यवस्थापन गर्ने	भाँडा सुकाउने चाँग भएको	धुन्वा रहित चुल्हो भएको (गोबर रयास, फलामे अन्य
१	निगाल्नी	६	१	२	१	०	१	०	२
२	गाँम	१२	१५	४	१५	३	४	२	१२
३	डाडा मुनि	२४	८	१३	८	६	९	३	११
४	कापले	१३	९	७	९	५	७	५	१०
	जम्मा	५५	३३	२५	३३	१३	२१	१०	३३
	कूल जम्मा	६१७	३७०	३३९	३६९	२२२	२५९	१३०	३०५
	प्रतिशत	८९.२९	३५.५४	४९.०५	५३.४०	३२.१२	३७.४८	१८.८१	४४.१३

अनुसुची ९: गाविस स्तरिय तर्जुमा गरिएका खानेपानी योजनाहरूको विवरण

क्र. सं	योजनाको नाम प्राथमिकताको आधारमा	योजनाको प्रकार	वडा नं	नयाँ/मर्मता/पुनर्निर्माण	श्रोतको नाम	अनुमानित संरचनाहरूको विवरण					टोलको नाम/घरधुरी	जातीय घरधुरी				बाढी पहिरो को संभावना		
						इण्टेक	आर. भि. टि	धारा	प्रसारण लाइन मि	शाखा लाइन मि		जनजाती	दलित	धार्मिक अल्प संख्यक	अन्य	जम्मा		
१	पातलखर्क खा.पा.तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	७	पुनर्निर्माण	पातलखर्कमुल कुनाखर्क मुल पैयुजरा मुल हलपाटे मुल	४	३	२१	३५००	४९००	पैजरा,खोलापारी ,पातलखर्क,लेख ककटेरी ४५	५७					५७	छैन
२	ओडार चौतारा डाँडा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	१२,५	नयाँ निर्माण	ओडारे मुल, स्वाराचौर मुल, च्यान टाउँको मुल, पहरा को मुल, टिमुर जराको मुल	४	४	२५	३२००	४५००	ओडारे ५,स्वारा चौर १४,डाडाथर तल्लो १३,चौतारा १५	५	१३			२९	४७	छैन
३	अधेरी खोला खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	४	पुनर्निर्माण	अधेरीखोला मुल,रातो ढुङ्ग मुल,भेडी खाल्टा मुल ठुलो मुल	४	३	३२	६७००	७०००	डाडा पारी सितलबस्ती कडेलपानी सहले	३	३६			८३	१२२	छ।
४	सेतो पहरा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	६	पुर्ण निर्माण	सेतो पहरा, खसुवास मुल भाटीको मुल	४	३	४९	७५००	९०००	मुराखर्क,दईडा डा,खर्सवास	११३	१४	०	०	१२७	छैन।	
५	फलामे ,ठोटनेरी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	९	पुर्ण निर्माण	फलामे मुल,खमारीजरा, परासिल्लुको जरा मुल	३	३	१५	३५००	४५००	दास निगाली गाम डाडामुनी	४८	९	०	०	५८	छैन	

६	मनरासे खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	५	पुर्ण निर्माण तथा मर्मत	सेतो पहिरो खस्वास, उदर्घर्खर्क ,भाटी	३	२	१७	३८००	४७० ०	तारपाल्ले ,चकाटे गाम बजरी ६६	१३	१०	०	४३	६६ छैन	
७	ओखरेनी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	२	पुर्ण निर्माण तथा मर्मत	मननासे , पदेरा ,पहेले	३	२	१७	२७००	३५००	गहुस्वारा ,डाडा गाम ५७	५५	२	०	०	५७ छैन	
८	बाउनस्वारा खा पा तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	३		दिय ,बाउस्वारा छिरुवापानी ठूलो मूल	४	४	१७	५९००	५५००	लाम्पाटा, दिप बराह ७८	४३	४	०	३१	७८ छैन ।	
९	तारे खा.पा.तथा सरसफाई योजना	ग्रामीषी	८	मर्मत	रानीस्वारा ,गैराखर्क	०	०	२	०	०	तारपाल्ले ,फलामे	४६	३	०	०	४९ छैन	
क्र. सं	योजनाको नाम प्राथमिकताको आधारमा	योजनाको प्रकार	बडा नं	नयाँ/म र्मत/पु न निर्माण	श्रोतको नाम	अनुमानित संरचनाहरूको विवरण					टोलको नाम	घरघुरी					बाढी पहिरो को संभावना
						इण्टेक	आर. भि. टि	धारा	प्रसारण लाइन मि	शाखा लाइन मि		विद्यालय					छैन
१०	विद्याल खा.पा.निर्माण	ग्रामीषी	१	मर्मत	बडारे	१	१	३	३०००	२०००	चौतारा विद्यालय						४५ छैन
११	गाइघाट खा.पा.	ग्रामीषी	३	नयाँ	गाइघाट	१	१	१४	३२००	४०० ०	वराह,लामपाटा, दिप						३४ छैन
१२	मुसेपानी खा.पा.	ग्रामीषी	२	नयाँ	मुसेपानी	१	१	११	१५००	१६००	गहैङ्गारा,गाम						४५ छैन

१३	लामोथान खा.पा.	ग्रामीटी	६	नयाँ	लामोथान	१	१	२	५००	२०००	आलु भन्डार		४९	छैन
१४	जुकेपानी खा.पा.	ग्रामीटी	९	नयाँ	जुकेपानी	१	१	१२	१४००	२५००	डाडामुनि , काल्ले गाम		३४	छैन
१५	बजनि खा.पा.	ग्रामीटी	४	मर्मत	बजनि	१	१	४	२०००	२५००	सितलवस्ती , कडेलपानि		१८	छैन
१६	मुढाखर्क खा.पा.	ग्रामीटी	६	मर्मत	मुढाखर्क	१	१	१४	१५००	२५००	मुराखर्क , डैडाडा,		३४	छैन
१७	गौसरा खा.पा. यो	ग्रामीटी	२	नयाँ	गौसरा	१	१	११	३४००	१५००	डाडाथर तल्लो		३४	छैन
१८	एकधारे खा.पा.	ग्रामीटी	५	नयाँ	एकधारे	१	१	५	२५००	३५००	च्यानकाटे , तारपाले		२१	छैन
१९	सिममुल खा.पा.	ग्रामीटी	४	नयाँ	सिममुल	१	१	१०	३८००	३५००	सहले, कडेलपानी सितलवस्ती		३४	छ
२०	गुनथलि खा.पा.	ग्रामीटी	२	नयाँ	गुनथलि	१	१	६	२०००	२५००	घाटमा, डाडा		२५	छैन
२१	ओखलदुङ्ग खा पा	ग्रामीटी	१२४	नयाँ	ओखलदुङ्ग	१	२	७	३०००	४५००	स्वारा, चौतारा, सितलवस्ती , कडेलपानि		३२	छैन
२२	च्यान राउके खा पा	ग्रामीटी	१	नयाँ	च्यान राउक	१	१	२	१०००	१५००	स्वारा		१२	छैन
२३	डैडाडा खा.पा.	ग्रामीटी	३२७	मर्मत	डैडाडा	१	१	१२	१७००	५०००	वराह विधालय , खोलापारी, लेखकटेरी	४३ विधालय ३ वाडको		छैन

२४	च्यानकाटे खा.पा.	ग्रामीणी	५	नयाँ	च्यानकाटे	१	१	५	३५००	३०००	,तारपाल्ले च्यानकाटे		३१	छैन
२५	पौजरा खा.पा यो	ग्रामीणी	७	मर्मत	पौजरा	१	१	४	२४००	२५००	पातलखर्क , खोलापारी		२३	छैन

अनुसूची-१०: गाविस स्तरिय तर्जुमा गरिएका खानेपानी योजनाहरूको विवरण र लागत

प्रति परिबार औसत जनसंख्या ३.६५, प्रति व्यक्ति ग्रामीणी स्किमको लागत रु ९,०००, प्रति व्यक्ति सोलार पम्पिङ. स्किमको लागत रु १७,००० र प्रतिव्यक्ति श्रोत संरक्षण को रु १,२००

क्र. सं	योजनाको नाम प्राथमिकताको आधारमा	योजनाको प्रकार	वडा नं	नयाँ/मर्मत/पुन निर्माण	श्रोतको नाम	अनुमानित संरचनाहरूको विवरण					टोलको नाम/घरधुरी	जातीय घरधुरी				लागत रूपैयामा	
						इण्टेक	आर. भि. टि	धारा	प्रसारण लाइन मि	शाखा लाइन मि		जनजाती	दलित	धार्मिक अल्प संख्यक	अन्य		
१	पातलखर्क खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	७	पुन निर्माण	पातलखर्कमुल कुनाखर्क मुल पैयुजरा मुल हलपाटे मुल	४	३	२१	३५००	४९००	पैजरा,खोलापारी ,पातलखर्क,लेख ककटेरी ४५	५७				५७	१८७२५०
२	ओडार चौतारा डाँडा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	११,५	निर्माण	ओडारे मुल, स्वाराचौर मुल, च्यान टाउँको मुल, पहरा को मुल, टिमुर जराको मुल	४	४	२५	३२००	४५००	ओडारे ५,स्वारा चौर १४,डाडाथर तल्लो १३,चौतारा १५	५	१३		२९	४७	१५४३९५०
३	अधेरी खोला खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	४	पुन निर्माण	अधेरीखोला मुल,रातो छुङ्ग मुल ,भेडी	४	३	३२	६७००	७०००	डाडा पारी सितलबस्ती कडेलपानी	३	३६		८३	१२२	४००७७००

					खाल्टा मुल ठुलो मूल					सहले							
४	सेतो पहरा खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	६	पुर्ण निर्माण	सेतो पहरा, खस्वास मूल भाटीको मूल	४	३	४९	७५००	१०० ०	मुराख्क, दईडा डा, खस्वास	११३	१४	०	०	१२७	४१७१९५०
५	फलामे ,ठोटनेरी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	९	पुर्ण निर्माण	फलामे मूल, खमारीजरा, परासिल्लुको जरा मूल	३	३	१५	३५००	४५० ०	दास निगाली गाम डाडामुनी	४८	९	०	०	५८	१९०५३००
६	मनरासे खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	५	पुर्ण निर्माण तथा मर्मत	सेतो पहिरो खस्वास, उदर्यख्क, भाटी	३	२	१७	३८००	४७० ०	तारपाल्ले , चकाटे गाम बजरी ६६	१३	१०	०	४३	६६	२१६८१००
७	ओखरेनी खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	२	पुर्ण निर्माण तथा मर्मत	मननासे , पद्देरा , पहेले	३	२	१७	२७००	३५००	गहुस्वारा , डाडा गाम ५७	५५	२	०	०	५७	२०८५६३
८	बाउनस्वारा खा पा तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	३		दिय , बाउनस्वारा छिरुवापानी ठुलो मूल	४	४	१७	५९००	५५००	लाम्पाटा, दिप बराह ७८	४३	४	०	३१	७८	२५६२३००
९	तारे खा.पा. तथा सरसफाई योजना	ग्रामीणी	८	मर्मत	रानीस्वारा , गैराख्क	०	०	२	०	०	तारपाल्ले , फलामे	४६	३	०	०	४९	१६०९६५०
क्र. सं	योजनाको नाम प्राथमिकताको आधारमा	योजनाको प्रकार	वडा नं	नयाँ/म र्मत/पु न निर्माण	श्रोतको नाम	अनुमानित संरचनाहरुको विवरण					टोलको नाम	घरधुरी					
						इण्टेक	आर. भि टि	धारा	प्रसारण लाइन मि	शाखा लाइन मि		घरधुरी					

१०	विद्याल खा.पा.निर्माण	ग्रामीषी	१	मर्मत	बडारे	१	१	३	३०००	२०००	चौतारा विद्यालय		विद्यालय	५०००००
११	गाइघाट खा.पा.	ग्रामीषी	२	नयाँ	गाइघाट	१	१	१४	३२००	४००	वराह,लामपाटा, दिप		४५	१४८७२५०
१२	मुसेपानी खा.पा.	ग्रामीषी	२	नयाँ	मुसेपानी	१	१	११	१५००	१६००	गहंस्हारा,गाम		३४	१११६९००
१३	लामोथान खा.पा.	ग्रामीषी	८	नयाँ	लामोथान	१	१	२	५००	२०००	आलु भन्डार		फाईदा पुरने घर ४९	३५००००
१४	जुकेपानी खा.पा.	ग्रामीषी	९	नयाँ	जुकेपानी	१	१	१२	१४००	२५००	डाडामुनि ,काले गाम		३४	१०८९३६०
१५	वजनि खा.पा.	ग्रामीषी	४	मर्मत	वजनि	१	१	४	२०००	२५००	सितलवस्ती ,कडेलपानि		१८	५११३००
१६	मुढाखर्क खा.पा.	ग्रामीषी	६	मर्मत	मुढाखर्क	१	१	१४	१५००	२५००	मुराखर्क ,दैडाडा,		३४	१११६९००
१७	गौसरा खा.पा. यो	ग्रामीषी	२	नयाँ	गौसरा	१	१	११	३४००	१५००	डाडाथर तल्लो		१८	५११३००
१८	एकधारे खा.पा.	ग्रामीषी	५	नयाँ	एकधारे	१	१	५	२५००	३५००	च्यानकाटे ,तारपाल्ने		२१	६८९८५०
१९	सिममुल खा.पा.	ग्रामीषी	४	नयाँ	सिममुल	१	१	१०	३८००	३५००	सहले, कडेलपानी सितलवस्ती		३४	१११६९००
२०	गुनथलि खा.पा.	ग्रामीषी	२	नयाँ	गुनथलि	१	१	६	२०००	२५००	घाटमा, डाडा		२५	८२१२५०

२१	ओखलदुङ्ग खा.पा	ग्रामीणी	१२४	नयाँ	ओखलदुङ्ग	१	२	७	३०००	४५०	स्वारा, चौतारा, सितलबस्ती ,कडेलपानि		३२	१०५१२००
२२	च्यान राउके खा.पा	ग्रामीणी	१	नयाँ	च्यान राउक	१	१	२	१०००	१५००	स्वारा		१२	३९४२००
२३	डैडाडा खा.पा.	ग्रामीणी	३२७	मर्मत	डैडाडा	१	१	१२	१७००	५००	वराह विधालय ,खोलापारी, लेखकटेरी	४३ विधालय ३ वाडको		१४१२५५०
२४	च्यानकाटे खा.पा.	ग्रामीणी	५	नयाँ	च्यानकाटे	१	१	५	३५००	३०००	,तारपाल्ले च्यानकाटे		३१	१०१८३५०
२५	पौजरा खा.पा यो	ग्रामीणी	७	मर्मत	पौजरा	१	१	४	२४००	२५००	पातलखर्क , खोलापारी		२३	७५५५५०

श्रोत कुवा मुल मुहान हरूको संरेक्षण

वडा नं.	कुवा, मुहान वा श्रोतको नाम	प्राथमिकता क्रम
१	तिवारीमुल	१
२	सालिम मुल	२
२	लाकुरी मुल	३
३	सल्लाखर्कमुल	४
३	वराह पोखरी मुल	५
३	धार कुना मुल	६
३	हकालेमुल	७
३	आरसनामुल	८
४	जल्केनी मुल	९
५	नुनथला /सिममुल	१०
५	तुपारेको मुल	११
५	ढाडको मुल	१२
६	अल्छी दुङ्गा मुल	१३
५	आरपार्ट मुल	१४
६	नर्सरी मुल	१५
६	कालो भीरमुल	१६
६	रातो पानीमुल	१७
६	गौराखर्क मुल	१८

६	कालीदह मुल	१९
६	ट्यारट्यारे मुल	२०
६	कुनाखर्क मुल, ख ,मुल	२१
९	दुरारेमुल	२२
९	पधेराखोल्सा मुल	२३
८	भाटीमुल	२४
८	तपकाउनेमुल	२५
९	कुल मुनीकोमुल	२६
८	गनगाने मुल	२७

अनुसूची-११: गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना

पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक योजना

खुल्ला दिसामुक्त घोषणाको प्रतिफललाई दिगो र निरन्तर रूपमा अगाडि बढाइ आधारभूत सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्थामा सुधार गर्नु पर्दछ । घोषणाको समयसम्म आउँदा गर्न इच्छा भएपनि गर्न बाँकी रहेको, सुधार गर्नुपर्ने महशुस भएका पक्षहरु, थप गर्नुपर्ने तथा स्तरीकरण गर्नुपर्ने कुरा रहेका हुन्छन् । खुल्ला दिसामुक्त घोषणालाई दिगो, घोषणा पछिको सुविधामा पहुँच तथा पूर्ण सरसफाइ अभियानलाई समयमै सफल बनाउने चहाना गाविसको रहेको छ । गाविसको सरसफाइ तथा स्वच्छताको अवस्था पहिचान, योजना तयार, स्रोत साधनको परिचालन, प्रभावकारी कार्यान्वयन गरि छिटो भन्दा छिटो सफलता हासिल गर्नका लागि गाविसस्तरीय पूर्ण सरसफाइ रणनीतिक यजोनाको आवश्यक महशुस गरि यो रणनीतिक योजना तयार गरिएको छ ।

१ सोच

शालिजा गाविसमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण बसिन्दाहरुको स्वास्थ्यमा सुधार गरि समुदायको क्षमता विकास, आर्थिक समुन्नति र वातावरण मैत्री सामाज निर्माण गर्नु रहेको छ ।

२ लक्ष्य

क) पूर्ण सरसफाइको लागि आवश्यक पर्ने विवरणहरु बडागत रूपमा वि.स. २०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा पुरा गरिने छ ।

ख) २०७१ फाल्गुण मसान्त सम्ममा गाविसको सम्पूर्ण बडाहरु वि.स. २०७३ बैशाख मसान्त सम्ममा पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन भएको घोषणा गरिने छ ।

ग) शालिजा गाविसलाई वि.स. २०७३ बैशाख मसान्त सम्ममा पूर्ण सरसफाइ घोषणा गरि वि.स. २०७२ बैशाख पश्चात पूर्ण सरसफाइ पश्चातको क्रियाकलापहरुको थालनी शुरु गरिने छ ।

३ उद्देश्य

यस रणनिति तयार भएपछि निम्न उद्देश्यहरु पुरा हुनेछन् ।

क) खुल्ला दिसामुक्तलाई दिगो रूपमा अगाडि बढाउन सहयोग पुग्ने छ ।

ख) व्यक्तिगत, घरायसी, संस्थागत तथा वातावरणीय सरसफाइ प्रवर्द्धन हुने छ ।

ग) संस्थागत, सार्वजनिक तथा घरायसी शौचालयलाई संरचनागत रूपमा स्थायी तथा प्रयोगकर्ता मैत्री बनाउने वातावरण तयार हुने छ ।

घ) स्थानीय स्रोत तथा साधनलाई योजनागत रूपमा नियमित परिचालन गरिने छ ।

ड.) पूर्ण सरसफाइको लागि कार्य योजना तयार गरि तोकिएको समयमानै घोषणा गरिने छ ।

४ रणनीति:

क) शालिजा गाविसलाई वि.स. २०७३ बैशाख मसान्तसम्ममा पूर्ण सरसफाइ घोषणा गरि पूर्ण सरसफाइको वानी व्यवहार परिवर्तन भएको प्रमाणीकरण गर्ने ।

ख) खुल्ला दिसामुक्त पछिको अवस्थाको विश्लेषण गरि गाविसको सरसफाइ तथा स्वच्छताका अवस्था पहिचान गर्ने । गविसमा रहेको स्रोत र साधनको पहिचान, परिचालन र परिवेश (३ प) निर्माण गर्ने ।

ग) भिवाससिसि, वडा नागरिक मञ्च, विद्यालय, स्वास्थ्य चौकी, गाविसले पूर्ण सरसफाइको अभियान अगाडि बढाउने सबैलाई समेट्नेको मुख्य जिम्मेवारी लिने ।

घ) जिविस, गाविस तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूले बार्षिक कार्यक्रम तथा वजेट विनियोजित गर्नेक्रममा पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तनलाई प्रथामिकतामा राख्न पहल गर्ने ।

ड.) गाविसमा भएको सार्वजनिक, संस्थागत तथा विद्यालय शौचालयहरूलाई स्थायी र स्वच्छ बनाउन शौचालय संचालन तथा मर्मतका लागि विशेष कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । साथै घरायसी शौचालयको अवस्था नियमित रूपमा सुधार गर्ने ।

च) जिल्ला र गा. वि. स. मा रहेका विभिन्न सरकारी तथा अर्ध सरकारी कार्यालयहरू, नागरिक समाज, संचार क्षेत्र तथा पत्रकार, समाजसेवी व्यक्तिहरू, राजनैतिक संगठनहरू, खानेपानी उपभोक्ता महासंघ, विद्यालय, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक वन, महिला सञ्जाल, दलित सञ्जाल, जनजाति सञ्जाल, गैर सरकारी संस्थाहरू तथा विभिन्न निकायहरूसँगको सहकार्य, समनवय, जिम्मेवरी वाँडफाँड गरि पूर्ण सरसफाइ अभियान लाई अघि बढाउने ।

छ) गाँउ वस्ती, टोल, वडा, विद्यालयहरूले पूर्ण सरसफाइ अभियान सफल पार्न कार्य योजना सहित सकिय रूपमा संलग्न हुने र साथै भिवाससिसिको निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्न जिम्मेवारी वहन गर्ने ।

ज) संस्थागत तथा संरचनागत रूपमा कार्य योजना निर्माण, वजेट व्यवस्थापन, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा समिक्षा प्राणली बनाउने ।

झ) पूर्ण सरसफाइको अभियान असहयोग गर्ने व्यक्ति, संस्था वा समूहलाई सहि दिशामा लेराउन गाविसले थप नियमहरू आवश्यकता अनुसार बनाउने र अनुमोदन गरि लागु गर्ने ।

झ) प्रोत्साहन, सम्मान, पुरस्कारको माध्यमबाट पूर्ण सरसफाइको अभियानलाई तीव्रता दिइने छ भने दण्ड, सजाय, जरिवनाको नीतिको माध्यमबाट पूर्ण सरसफाइ अभियानमा आएको प्रतिकूल वातावरणलाई सुधार गर्ने ।

ट) समुदायको अगुवाईमा पूर्ण सरसफाइ, विस्तारित समुदायको अगुवाईमा पूर्ण सरसफाइ तथा विद्यालयको अगुवाईमा पूर्ण सरसफाइ अबधारणाहरूलाई मुख्य आधार मानी पूर्ण सरसफाइ अभियान संचालन गर्ने ।

५ कार्यनीति

क) गाविसमा संचालन गरिन सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी क्रियाकलापहरु एकिकृत रूपमा संचालन गर्न सबै सरोकारावालाहरु बीच प्रत्येक महिनाका एकपटक वैठक वस्ने ।

ख) गाविसमा भएको स्रोत साधानको पहिचान गरि गाविसको योजना तयार तथा अद्यावधिक गर्ने ।

ग) गाविस तहको योजनालाई आधार मानी प्रत्येक वडा, विद्यालयहरूले संरचनागत रूपमा अघि वढने । उनीहरूको क्षमता विकासको लागि सचेतना तथा अभिमुखीकरण गर्ने । विषयबस्तु, कार्य योजना र अनुगमनको ढाँचाको वारेमा प्रष्ट पार्ने ।

घ) वडा तथा गाविस तहमा नियमित वैठक वस्ने । प्रत्येक वैठकमा कम्तीमा महिनभरि भएको प्रगति, भोग्नु परेको समस्या, सम्भावित चुनौति, सामाधानको उपाय र आगिम महिनाको लक्ष्यहरु विवरण पेश गर्ने ।

ड.) जिल्लाले निर्धारित गरेको पूर्ण सरसफाइको सूचकहरूको विवरण राख्ने, अद्यावधिक गर्ने र भिवाससिसिले यसको अवस्थाको लेखाजोखा गरि आवश्यकतानुसार थप कदम चाल्ने ।

च) गाविस स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति (भिवाससिसि) को नाममा गाविसमा सरसफाइ कोष स्थापना गर्ने र कोष परिचालन गरि एकिकृत रूपमा कार्यक्रम संचालन गर्ने । यसको लागि प्रत्येक वर्ष कुन कुन संघ संस्थाले कति रकम विनियोजित गर्ने भन्ने कुरा भिवाससिसि र सरोकारावालाहरूको भेलावाट निर्णय गर्ने ।

छ) सरसफाइ तथा स्वच्छता र शौचालय सम्बन्धी सामाग्री सजिलैसँगै समयमै सस्तो र विकल्प सहित प्राप्त गर्न व्यवसायीहरूसँग सहकार्य गर्ने । गाविस हाताभित्रै प्यान, पाइप, सिमेन्ट, रड, हर्पिक, ब्रस, सावुन, टुथपेष्ट, काइयो, नेल कटर उपलब्धताको व्यवस्था गर्ने त्यस्तैगरि सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्ति, चर्पी निर्माण, रिड. तथा प्यान वनाउने मिस्त्री तयार गर्ने ।

ज) स्वास्थ्य तथा शारीरिक अध्ययन गराउने शिक्षक, गाविस सचिव, स्वास्थ्य चौकीका इन्चार्ज, गाविसमा कार्यरत विकाससँग सम्बन्धित कर्मचारी, गैर सरकारी संस्थाको सामाजिक परिचालकहरु, महिला स्वास्थ्यकर्मी, क्लवका प्रतिनिधीहरु र यस्तै अन्य व्यक्तिहरूलाई स्रोत व्यक्ति तयार गर्ने ।

झ) वडा नागरिक मञ्चले वडा वास सिसिको गठन गरि परिचालन तथा भूमिका समेत निर्वाह गर्ने सो मञ्चले आ आफ्नो वडामास्थानीय स्तरका उत्प्रेरकहरु तयार तथा परिचालन गर्ने । वडा नागरिक मञ्चले वडाको सरसफाइको नेतृत्व, कार्य योजना कार्यान्वयन, मानवीय स्रोतको परिचालन, कार्य योजना अद्यावधिक गर्ने तथा अनुगमनका कामहरु गर्ने ।

ज) भिवाससिसिससँग समन्वय गरि सम्बन्धी बडाका बडा नागरिक मञ्चले हरेक घरको सम्पूर्ण नामावली अभिलेख राखी सरसफाइ कार्ड वितरण गर्ने । पुर्ण सरसफाइ भएपछि पूर्ण सरसफाइको प्रमाणीकरण गर्न स्टीकर टास्ने । गा. वि. स.मा कुनैपनि किसिमको सेवा सुविधा र सिफारिस लिन आउँदा घरमा पूर्ण सरसफाइको सूचक पुरा भए नभए वा कति वटा पुरा भएको जनाकारी लिने । तोकिएको समयसम्म पुरा भएको प्रमाण पेश नगर्ने घरधुरीहरुलाई गा.वि.स. वाट दिईने सेवा सुविधा तथा सिफारिसको सन्दर्भमासमयमै विस्तृत छलफल गर्ने ।

ट) स्वास्थ्य चौकिमा सरसफाइ डेस्क स्थापना गर्ने र सेवा लिन आउने विरामी तथा उसको साथमा आउने परिवारका सदस्यलाई पूर्ण सरसफाइ सम्बन्ध जानकारी दिने र साथै प्रत्येक विद्यालयहरुमा सरसफाइ नमूना टेबल राखी सचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

ठ) पूर्ण सरसफाइ घोषणाको लागि गाँउ, टोल , बडाहरु वीच प्रतिस्पर्दा गराउने र घोषणा गरेको आधारमा प्रोत्साहनका व्यवस्था गर्ने । त्यस्तैगरि गा वि स स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको निर्णयानुसार अन्य पुरस्कार तथा प्रोत्साहन दिनुपर्ने व्यक्ति, संस्था वा समूह पहिचान गरि पुरस्कृत गर्ने ।

ड) पूर्ण सरसफाइ घोषणाको प्रतिवद्धता तयार पारीघोषणाको दिन सम्पूर्ण समुदायहरुलाई प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न लगाउने र सोही पूर्ण सरसफाइलाई स्थायीत्व दिने ।

६ स्रोत र साधनको व्यवस्थापन

क) मानवीय स्रोत साधान पहिचान र परिचालन

- गा. वि. स स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति
- बडामा बडा नागरिक मञ्चहरु
- गाविस स्तरीय सञ्जालहरु
- शिक्षक शिक्षिका, विद्यार्थी, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ तथा जुनियर र बाल क्लबहरु
- गा. वि. स. भित्र रहेका सरकारी, गैर सरकारी संस्था, विकाससँग सम्बन्धी निकायहरुका प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरु
- पूर्ण सरसफाइ सम्बन्ध उत्प्रेरकहरु
- महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका
- सामाजिक परिचालकहरु
- सहकारी कार्यालयहरु
- धार्मिक तथा सास्कृतिक समूह तथा ती समूहका प्रमुख तथा प्रतिनिधीहरु

- स्थानीय स्तरमा गठित समूहमा आवद्ध व्यक्तिहरु (आमा समूह, महिला समूह, बालकलब, आदि)
- राजनैतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु
- नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, उप शाखा एवं त्यसका सदस्यहरु
- सुरक्षा निकाय,
- दातृ निकाय र त्यससँग आवद्ध व्यक्ति तथा संस्थाहरु
- स्थानीय तहका दक्ष मानवीय स्रोतहरु जस्तै: सिकर्मी, डकर्मीहरु, सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी स्रोत व्यक्तिहरु
- स्थानीय व्यवसायी, व्यापारीहरु तथा निर्माण व्यवसायी
- नागरिक समाज
- संचार माध्यम तथा पत्रकारहरु

ख) आर्थिक स्रोत साधान पहिचान र परिचालन

- गा.वि.स.को सरसफाइ कोष तथा गा.वि.स को वार्षिक सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी कार्यक्रम
- समपुरक कोषहरु
- सा व उ स उपभोक्ता समिति
- वडाहरुवाट संकलन
- जरिवाना संकलन
- सहयोग (दान, चन्दा, पुरस्कार आदि)

७ शालिजा गाविसको विद्यमान चुनौती तथा अवसरहरु:

क) चुनौतीहरु

- भिवाससिसिको नियमित वैठक, कार्य योजनानुसार कियाकलाप संचालन, वार्षिक बजेटको वातावरण सृजना जस्ता गतिविधीमा निर्वाह गनुपर्ने भूमिका ।
- प्रत्येक घरधुरीमा भएको शौचालयको मर्मत सभार तथा स्तरोन्नती, नयाँ निर्माण भएको घरधुरी तथा वसाइ सराइ घरधुरीमा शौचालयको सुनिश्चिता ।
- संस्थागत तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा रहेका शौचालय र सरसफाइ तथा स्वच्छताको दीगोपना गर्दै अवस्थामा सुदृढीकरण ।
- सावुन पानीले हातधुने, घरायसी पानी शुद्धिकरणका विधी अपनाई पानी पिउने तथा व्यक्तिगत सरसफाइ कायम राख्ने सन्दर्भमा व्यक्तिगत तहमा चेतना अभिवृद्धि ।
- गाविस तथा वडातहमा तयार भएको कार्य योजना तथा अनुगमन प्रणालीको कार्यान्वयन र

प्रभावकारिता ।

- पूर्ण सरसफाइको अभियान प्रत्येक घरदैलो, विद्यालय र संघ संस्थाहरुको संलग्नता र परिवर्तनको लागि जिम्मेवारी लिने ।
- तोकिएको समयसीमा भित्रै बडा तथा गाविसलाई पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र घोषणा ।
- दलित बस्तीमा पक्कि सौचालय निर्माण ।
- भुक्प्ले भत्केका सौचालय निर्माण तथा प्रयोग ।

ख) अवसरहरु

- गाविसमा जिल्ला अञ्चलनौ एक चरणको सरसफाइ अभियान सफल भै खुल्ला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भएको र सरसफाइ तथा स्वच्छता अभियानले निरन्तरता पाएको ।
- गाविसस्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समिति र बडामा बडा नागरिक मञ्चले बडा सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिको रूपमा जिम्मेवारी वहन गर्न सक्ने अवस्था रहेको ।
- गाविसभित्र रहेको सम्पूर्ण निकायहरु खुल्ला दिसामुक्त अभियानमा सक्रिय रूपमा सहभागि भएकोले खुल्ला दिसामुक्तको दीगोपना र पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन सम्बन्धी जानकारी हासिल गरेको ।
- पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तनको अभियानलाई संचालन गर्न सहयोगी निकाय र गाविसभित्र पनि मानवीय स्रोत तयार भै सकेको ।
- स्थानीय निकाय र स्थानीय समुदायको अगुवा र अपनत्व वहन गरेकोले अभियान लामो समयसम्म व्यक्तिगत तहसम्म पुग्ने ।
- गाविसभित्र वसिन्दाहरुको सरसफाइ तथा स्वच्छताको सचेतनाको स्तर दिनप्रतिदिन बढाउँ गएको ।
- स्वयं राष्ट्रले पनि सरसफाइ तथा स्वच्छताको विषयवस्तुलाई आधारभूत सवालको रूपमा लिई माताहतको निकायलाई सक्रिय रूपमा जिम्मेवारी वहन गर्न निर्देशन दिएको ।
- गा.वि.स.मा विभिन्न किसिमका सामुदायिक संघ संस्थाहरु, आमा समुह, वाल क्लवहरु, महिला समुहहरु तथा जातिय संगठनहरु कार्यरत रहेकाले तिनीहरुलाई सरसफाइको क्षेत्रमा परिचालन गर्न सकिने ।

८ अनुगमन र मूल्यांकन

गाविसमा पूर्ण सरसफाइको अभियान प्रभावकारी रूपले संचालन तथा सफल बनाउन जिल्ला तह, गाविस तह, बडा तह र स्थानीय समुदायहरुको तहवाट अनुगमन गरिने छ । गाउँ स्तरीय खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता समन्वय समितिले आवश्यकतानुसार तहगत अनुगमन तथा मुल्यांकन समिति बनाउने छ । सो समितिले नियमित अनुगमन गर्ने छ । अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्नका लागि विधिहरु निर्धारण गरि व्यक्तिगत, घरायसी तथा संस्थागत तहमा पूर्ण सरसफाइका सूचकहरु पुरा भए नभएको अनुगमन गर्ने छ । अनुगमनको लागि पूर्ण सरसफाइको सूचक तथा विस्तारीत सूचक सहित फारम तयार गरिने छ । अनुगमन तथा मुल्यांकन समितिले फारम भरि प्रतिवेदन तयार गर्ने छ । सोही प्रतिवेदनलाई आधारमानी आगामी दिनमा गरिने क्रियाकलापहरु निर्धारण गरिने छ ।

९ पूर्ण सरसफाइ पश्चातको क्रियाकलापहरु :

खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पश्चात घोषणालाई दीगो बनाउने र पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तनको अभियानलाई तीव्रता दिइ पूर्ण सरसफाइयुक्त क्षेत्र बनाउनु हो । पूर्ण सरसफाइ तथा आनीवानी परिवर्तन क्षेत्र घोषणा पश्चात पनि सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियान सम्पन्न भएको हुँदैन । तसर्थ पूर्ण सरसफाइलाई दीगोपना र घोषणा गर्दा सूचकको रूपमा नभएको अन्य सरसफाइ तथा स्वच्छताको क्रियाकलापलाई समेट्दै वातावरण मैत्री सरसफाइ तथा स्वच्छता र अर्ध शहरमुखी विशेषताका सरसफाइ तथा स्वच्छताको अभियानलाई निरन्तरता दिनुपर्छ ।

यसको लागि शौचालयको स्तरीकरण तथा प्रयोगकर्ता मैत्री, भान्साको फोहोरवाट आफैले मल बनाउने, प्लाष्टिकलाई छुट्टै जम्मा गरी बिकी वा निर्धारित स्थलमा जम्मा गर्ने, बैकल्पीक उर्जाको प्रयोग, फोहोर मैला व्यवस्थापन, खानेपानीको मुहान संरक्षण, पानीको गुणस्तर परिक्षण, पोखरीहरुको संरक्षण, प्लाष्टिक भोला निषेध, स्यानिटरी ल्याण्डफिल्ड साइट, स्थानीयस्तरमै सरसफाइ सामागीको व्यवस्थापन, ढलको व्यवस्था, नियमित बजेट र संस्थागत क्रियाकलाप आदि क्रियाकलापहरु अगाडि बढाइने छ ।

पूर्ण सरसफाइको लागि वडा । गाविस तहका कार्ययोजना

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
१	गाविस सचिवसँग भेटघाट गरि भिवाससिसिको बैठकको मिति निर्धारण गर्ने	नियमित भैरहेको		सदस्य सचिव	गाविस
२	भिवाससिसिको बैठक: खुल्ला दिसामुक्त घोषणा पछिको अवस्था माथि छलफल,	नियमित		संयोजक	स.परियोजना गाविस
३	गाविसको सबै घरधुरी सरसफाइ सम्बन्धी तथ्यांक संकलन (चपी, चाड., फोहोर थुपार्ने खाडल, सावुन पानीले हातधुने ठाँउ आदि)		२०७२/०८/२९ सम्ममा	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी
४	गाविस स्तरीय पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण तथा जिम्मेवारी वाडँफाड	२०७१ श्रावण १ देखि	२०७२ भाद्र २९ गते	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र . सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
५	वडा नागरिक मञ्चको बैठक र वडा वास सिसिको जिम्मेवारी सम्बन्धी निर्णय गर्ने		२०७२ माघ मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
६	वडा नागरिक मञ्चलाई अभिमुखिकरण		२०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
७	वडा वाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको नेतृत्वमा वडा कार्य योजना निर्माण		२०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
८	वडा तहका पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी छलफल तथा अन्तरकिया		२०७२ चैत्र मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
९	प्रत्येक दुई महिनाको एक पटक भिवाससिसिको बैठक	नियमित	प्रत्यक महिनाको अमितम हप्ता शुक्रवार	भिवाससिसि संयोजक	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
१०	प्रत्येक एक महिनाको एक पटक वाडवाससिसि । वडा नागरिक मञ्चको बैठक	नियमित	प्रत्यक महिनाको १५ गते भित्र	वडा संयोजक	वडा नागरिक मञ्च र

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
					सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
११	राजनैतिक दल र वीच भिवाससिसिवीच छलफल र कार्यक्रममा सहयोग गर्ने वातावरण बनाउने	२०७२ चैत्र १० गते भित्र		भिवाससिसिसिवीच छलफल तथा अन्तरक्रिया	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
१२	आमा समूह, वन समूह, क्लब, जातिगत तथा सास्कृतिक सञ्जलहरुसँग छलफल तथा अन्तरक्रिया	२०७२ चैत्र १५ गते भित्र		भिवाससिसिसिवीच छलफल तथा अन्तरक्रिया	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
१३	विभिन्न माध्यमबाट प्रचार प्रसार तीव्र गर्ने कार्यक्रम निर्धारण गर्ने जस्तै: सार्वजनीक सुचना टांस प्रचार प्रसार/वोड, माइक्रो, विद्यालय स्तरिय च्याली, स्थानीय एफ एम आदि	२०७३ अषाढ ३० गते भित्र		भिवाससिसिसिवीच छलफल तथा अन्तरक्रिया	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
१४	प्रत्येक विद्यालयमा संस्थागत वास समिति गठन गर्ने (शिक्षक, अभिभावक तथा विद्यार्थी रहेन गरि) तथा विद्यालय र विद्यार्थीको घरसम्मलाई ध्यानमा राखि कार्य योजना तयार गर्ने	२०७३ भाद्र १५ गते भित्र		भिवाससिसिसिवीच छलफल तथा अन्तरक्रिया	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ चौकी गाविस
१५	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक शिक्षक संघ र शिक्षक शिक्षिकासँग अन्तरक्रिया अभिमुखिकरण तालिम	२०७३ भाद्र १५ गते भित्र		भिवाससिसिसिवीच छलफल तथा अन्तरक्रिया	वडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
					स्वास्थ्य चौकी गाविस
१६	महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका तथा नागरिक समाजहरूसँग अन्तरक्रिया		२०७३ आविन १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	बडा नागरिक मञ्च र सामाजिक परिचालक स्वास्थ्य चौकी गाविस
१७	प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय स्तरीय बाल क्लव गठन तथा परिचालन		२०७२ चैत्र १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	बडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा. प.
१८	विद्यालय स्तरीय बाल क्लवसँग अन्तरक्रिया		२०७२ चैत्र १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	बडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा. प.
१९	गा.वि.स स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण		२०७२ चैत्र १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	बडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा. प.
२०	बडा स्तरिय अनुगमन समिति गठन तथा आचार संहिता निर्माण		२०७३ चैत्र १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	बडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा. प.

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
२१	गा.वि.स स्तरीय सम्पूर्ण कार्यालयहरुमा सरसफाई सम्बन्धी प्रचार सामग्री टाँस्ने		२०७३ चैत्र १५ गते भित्र	भिवाससिसि र गाविस	वडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा.प.
२२	स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु द्वाराघरदैलो कार्यक्रम (महिनाको १ पटक)	२०७२ अषाढ मसान्त देखि	नियमित	भिवाससिसि	वडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा.प. महिला स्वम सेविका
२३	प्रत्येक महिनामा कम्ती एकपटक शिक्षक, विद्यार्थी र संचालक समितिद्वारा विद्यालय सेवा क्षेत्रमा घर दैलो कार्यक्रम	२०७२ चैत्र मसान्त देखि	नियमित	विद्यालय वास समिति	वडा नागरिक मञ्च, विद्यालय वाश समिति, गाविस र सा.प. महिला स्वम सेविका
२४	प्रत्येक महिना प्रत्येक वडाले पूर्ण सरसफाईको सूचक कुनकुन घरले पुरा गरे र गरेन् तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने	२०७२ फाल्गुन मसान्त देखि	नियमित	वडा नागरिक मञ्च	भिवाससिसि
२५	प्रत्येक महिनामा सकलन गरेको तथ्यांक सार्वजनिक स्थल र गाविसमा टास्ने	२०७२ फाल्गुन मसान्त देखि	नियमित	वडा नागरिक मञ्च	भिवाससिसि
२६	प्रत्येक वडा र गाविसको पूर्ण घोषणा गर्ने मिति उल्लेख गर्ने		२०७३ फाल्गुण मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	डिवाससिसि जिविस, पर्वत

क्र सं	क्रियाकलाप	मिति		जिम्मेवारी	
		देखि	सम्म	मुख्य	सहयोगी
२७	सर्व प्रथम खुल्ला पूर्ण सरसफाई क्षेत्र घोषणा गर्ने वडा तथा विद्यालयलाई सम्मान र कदर	नियमिति		भिवाससिसि	जिविस, पर्वत
२८	सरसफाई परिचय पत्र वितरण				
२९	पूर्ण सरससफाई घोषणा पश्चातको वारेमा बैठक वस्ने		२०७४ वैशाख मसान्त सम्ममा	भिवाससिसि	डिवाससिसि जिविस, तथा अन्य पर्वत